

SZÉKELY HATÁRŐREZREDEK AZ AUSTERLITZI CSATÁBAN

Az austerlitz-i csatában résztvevő Karl Stutterheim vezérőrnagy dandárparancsnokként abban a hadosztályban szolgált, amelyikhez a két székely határőr gyalogezred is tartozott. A szász származású vezérőrnagy 1806-ban francia nyelven könyvet írt a csatáról, melyben többek között azt vetette papírra, hogy az említett ezredek egyike, az 1. székely határőrezred a csata során állományának kétharmad részét elvesztette.¹ Hasonló adatot közölt Karl Schönhals, aki a Tellnitz faluért vívott küzdelem ismertetésekor a következőket írta: „A székely zászlóaljok benyomultak a faluba, de újra kiszorították őket onnan; nagy bátorsággal verekedtek és elvesztették embereik majd kétharmadát halottakban és sebesültekben.”² Mivel e két határőrezrednek nem készült ezredtörténete, így ezekben nem tudunk utánanézni e hihetetlennek tűnő adatoknak, viszont a székely huszárezred története részletesen tárgyalja a csata eseményeit és kitér a veszteségekre is. Ebben a szerző azt írta, hogy a 2. székely ezred veszítette el állományának kétharmadát.³

A székely határőr gyalogezredek létszámát a csatával foglalkozó munkák 1300-1300 főben adják meg – nyilván kerekítve –, így egy ezred esetén 8-900 fő körüli veszteséggel számolhatunk, két ezred esetén ennek duplájával. E számok nagysága mindenképpen elgondolkodtató. Az austerlitz-i csatában az orosz–osztrák szövetséges haderejének hozzávetőleg 84 000 katonájából 25-27 000 főnyt könyvelhettek el veszteséggként, vagyis közel a résztvevők egyharmadát, amelyből 10 000 fő fogságba esett. A korszak háborúiban általánosnak mondható tíz százalék körüli veszteséghez képest ez a szám is hihetetlenül nagy.

A következőkben a székely katonákat ért veszteség okainak, illetve valódiságának igyekszünk utánajárni. Stutterheim tábornok hőiesen és állhatatosan harcoló székely katonákról írt, akik éppen az ő vezetésével küzdöttek egy Tellnitz nevű település birtoklásáért. A vezérőrnagy vajon néhány hónappal az események után jól emlékezett-e a veszteségeikre, vagy talán saját dicsőségét akarta „fényezni” ilyen megdöbbentő adatok közlésével? Kérdés tehát, hogy az 1. vagy a 2., esetleg mind a két ezred valóban elvesztette embereinek zömét? Ha a székelyek valóban ilyen nagy veszteségeket szenvedtek, ennek mi lehetett az oka? Ezen kérdések megválaszolásához rendelkezésünkre állnak a székely ezredek naplói – szerencsére több is –, így talán sikerül pontosan rekonstruálnunk az eseményeket.⁴

¹ *Stutterheim* 1806. 50–51. o.

² *Schönhals* 1873. 159. o.

³ *Amon* 1878. 233. o.

⁴ KA AFA K 1351. 1805-13-68. Kriegs Journal über die Campagne de Anno 805 des Szekler Hussarn Regiments. 1805-13-183. Tage Buchs über die vom Tag des Ausmarsches des Regiments aus der Gränze bis zum Einrücken vom Felde, bei dem Regiment vorgefallene merkwürdige Ereignisse. S. Szent György, am 23. May 1806. In Abwesenheit des Herrn Oberst. Rakovszky Oberstlieutenant. KA AFA K 1354. 1805-13-184. Szekler Grenz Hußarn Regiment No. 11. Tage Buchs über die vom Tag des Ausmarsches aus der Gränze bis zum Einrücken, beim Regiment vorgefallene merkwürdige Ereignisse. S. Szent György, am

Hogyan kerültek székelyek az austerlitz-i csatába?

Az erdélyi, és azon belül a székely határvédelmi rendszer létrehozásának eredeti célja Erdély keleti határának megvédése volt a kisebb portyázó tatár és más csapatokkal szemben, illetve járványos betegségek behurcolásának, csempészetnek a megakadályozása is. Ez folytatása volt a Habsburg Birodalom és egyúttal Magyarország déli határán végig húzódó határőrvidék megszervezésének, teljessé téve így a déli és a keleti határok védelmét. A bécsi hadvezetés a rendszer felállítását követő évtizedekben a székely határőrezredeket – a többi határőrezredhez hasonlóan – alapfeladatuk ellátása mellett a birodalom szinte valamennyi háborújába is bevonta, hadi, vagyis tábori szolgálatra kényszerítve a polgári foglalkozásukból élő határőröket.

Az erdélyi határőrezredeket Mária Terézia rendeletének megfelelően 1762–1764 között szervezték meg. Eredeti elképzelés szerint két székely és két román gyalog- és egy-egy lovasezredet kívántak felállítani, e terv később csupán annyiban változott, hogy a román lovasezred megszervezéséről lemondtak.

A székely határőr gyalogezredek 1769-ben kerültek a birodalmi gyalogezredek közé, a Csíkban felállított ezred a 73., a háromszéki a 74. sorszámot kapta, mint „Erdélyi 1. (2.) székely határőr gyalogezred”. Az ezredek 1765-től hivatalosan három zászlóaljban tizenhat puskásszázadból és két gránátoszázadból álltak, összesen 4116 fővel. A gránátosokat négy évvel később kivonták a rendszerből, legénységüket elosztották a századok között, rendszeresítettek viszont tüzér és mesterlövész helyeket.⁵ Ugyanebben az évben meghatározták a háború esetén harctérre küldhető létszámot is, ami ezredenként egy hatszázados zászlóaljat jelentett. A határról kiinduló zászlóalj létszáma tüzerekkel és mesterlövészekkel együtt elérhette a 1400 főt. A Székelyföldön és Alsó-Fehér vármegyében szervezett huszárezredet 44. erdélyi székely határőr huszárezrednek nevezték, kezdetben hat századdal, melyeket három osztályba osztottak, mely később még egy osztállyal egészült ki. A létszáma 2200 fő körül mozgott.

A székely határőrkatonák számára az első háborús tűzkeresztséget a bajor örökösödési háború hozta, amely 1778-ban és a következő évben zajlott. Az elhúzódó, nagyobb csaták és ütközetek nélküli háborúban, mely „szilvarumli”, illetve „krumpli háború” néven vonult be a történelembe, a székely határőr gyalogezredektől egy-egy zászlóalj, hivatalosan összesen 1500 határőr és a huszárezred két osztályának ezer embere vett részt.

A háború után változás állt be a határőrezredek szervezetében. Ettől kezdve az ezredeknek kettő-kettő zászlóaljat kellett háborúba indítaniuk hat-hat századdal, századonként 200 fővel. A századokhoz ezen felül még beosztottak 24 mesterlövészt és 20 tüzért.⁶ Az ezred fennmaradó része képezte az anyaszék védelmi erejét. 1786-ban a Törökországgal

21. April 1806. In Abwesenheit des Herrn Oberst. Rakovszky Oberstlieutenant. 1805-13-185. Tage-Buchs derjenigen merkwürdigen Ereignissen die in dem Zeithraum vom Tag des Ausmarsches aus der Gränze, bis zum Einrückung, wehrend meinem geführten Interimes Regiments, und dem unterhabenden 2. Batt-ons Commando voegefallen sind. Papoltz am 2. Maj 1806. Divéky Oberstlieutenant. 1805-13-186 Tage Buchs über die Vorfällenheiten beim 2. Szekler Infanterie Regiment von Tag des Ausmarschiert. Baroth, 25. April 1806 Rauber Oberstlieutenant. 1805-13-187. 1. Szekler Grenz Inf. Regiment No. 14. Tage-Buchs Über die vom Tag des Ausmarsches aus der Grenze, bis zum Tag als das Regiment wieder in der Grenze eingerückt ist, sich ergebene Vorfällenheiten. Cs. Szereda am 25. May 806. Gratze Oberlieutenant.

⁵ Nagy-L. 2013. 90–91. o.

⁶ Határőrvidék, 830. o.

kialakuló egyre feszültebb helyzet miatt ismét átszervezések történtek, melynek következtében a visszamaradó csapatokat megerősítették, létrehozták az ún. honvédő osztályokat egyenként 880 fős létszámmal.

A háború utáni békeévekben a határvédelmi és ellenőrzési feladatok mellett a székely határőrök részt vettek az 1784-es Horea–Cloșca–Crișan-féle parasztfelkelés leverésében.

A Habsburg Birodalom következő háborújára sem sokáig kellett várni. II. József császár 1787-ben szövetségre lépett az orosz cárral az Oszmán Birodalom ellenében. A császár a következő év februárjában a Portának hadat üzent, hogy az előző háborúban elvesztett területeit visszaszerezze. E háborúban a birodalom erdélyi csapatainak feladata a Keleti- és a Déli-Kárpátok átjáróinak védelme volt a Tölgyes-szorostól a Vulkán-szorosig. A szorosok mindegyikét egy-egy gyalogosztállyal, egy lovas szakasszal és kettő löveggel kellett megszállni. E csapatok sorába tartozott az 1. és 2. székely határőr gyalogezred több mint 5000 fővel, az 1. román határőr gyalogezred és három osztály székely huszár. Az erdélyi csapatoknak részt kellett venniük – orosz csapatokkal együttműködve – abban a támadó hadjáratban is, melynek célja Havasalföldön át az Al-Dunáig előrenyomulva, Bukarest elfoglalása és az összeköttetés megteremtése a szövetségesek galíciai és bán-sági hadtestével.

A csíki ezred feladata az Erdélybe vezető szorosok védelmén túl az volt, hogy részt vegyen az említett, Moldvában indított támadásban is, így a székely határőröknek már ekkor alkalmuk volt együtt harcolni az orosz katonákkal. A háromszéki ezred fő feladata a sinaiai kolostor és a Bodza-szoros védelme volt.

A háború az első év eredménytelenségei miatt a következő évben is folytatódott. A szövetségesek egyesített serege augusztus 1-jén Foksánynál vívott döntőnek szánt csatát a török csapatokkal, melyben részt vett az 1. székely határőrezred egyik zászlóalja. A székelyek kezdetben tartalékként szerepeltek, de a csata befejező szakaszában már az első vonalban támadták a még kitartó török állásokat. Szeptember 22-én Martinestinél érte újabb csapás a török sereget, amikor a székely huszárok is dicséretet érdemlően viseltek magukat.

A háromszékiek ebben az évben is nehéz harcokat vívtak a szorosok megtartásáért, melyek közül kiemelkedik a Bodza-szoros augusztus 3-i védelme.

A császári főszeregek ebben az évben sikerült ugyan elfoglalnia Belgrádot, a császári udvar azonban nem törekedett a háború folytatására, és 1790 szeptemberében a felek fegyverszünetet kötöttek, majd a következő évben megszületett a szisztovói béke.

A háború után a határőrezredek létszámát a békeviszonyoknak megfelelően csökkentették. A béke azonban nem bizonyult tartósnak, ezúttal Székelyföldtől távol, a Rajna-vidéken kezdődött egy olyan háborús időszak, amely majd negyedszázadig meghatározta Európa sorsát. A nagy francia forradalom kitörése után csupán idő kérdése volt, hogy mikor kezdődik a háború, melyre csupán 1792-ig kellett várni. Az európai hatalmak a következő években különböző koalíciókat alakítva támadták a forradalmi Franciaországot, majd a hatalomra kerülő Bonaparte Napóleont. Ezekből a Habsburg Birodalom, később Osztrák Császárság alig maradt ki. A császári-királyi hadsereg ezekben a háborúkban szinte minden erőforrását felhasználta, így került sor ismét a határőrezredek alkalmazására is. A székely gyalogezredek századai, a huszárezred osztályai váltakozó számban vettek részt a hadjáratokban, de legtöbbször nem kerültek az események fősodrába,

a jelentésekben ritkán találkozni neveikkel. Jelenlétük, esetenkénti alkalmazásuk azonban jól igazolható, sőt helytállással időről-időre fel is hívták magukra a figyelmet.⁷

A székely határőrezredek 1798-ban új sorszámot kaptak: a csíki ezred a 14. (1. székely), a háromszéki a 15. (2. székely) határőr gyalogezred lett, míg a határőr huszárok a huszár- ezredek között a 11.-et kapták.

Az 1792-től 1815-ig tartó háborúk alatt a székely ezredeknek az 1805-ös, ún. harmadik koalíciós háborúban jutott a legnehezebb, sok szenvedést és nagy veszteséget hozó, ugyanakkor a legdicsőségesebb feladat. Ebben a háborúban az angolok kovácsolta szövetség, mindenképp az osztrák császári-királyi és az orosz cári hadsereg próbálta legyőzni Napóleon haderejét. A háború hadjáratairól, csatáiról és ütközeteiről, köztük az austerlitz-i csatáról számtalan könyvben, tanulmányban olvashatunk, így mindezek bemutatásától eltekintünk, csak annak a hadosztálynak a harcaira összpontosítunk, melyben a széke-lyek harcoltak.

A háború megvívásához a szembenálló felek két hadszíntéren vonultak fel. A fő események a Duna mentén, majd Morvaországban zajlottak. Másodlagosnak számítottak azon hadjáratok, melyek Észak-Itáliában történtek. Az első hadjárat, az ún. ulmi a francia csapatok sikerét hozta és az osztrák sereg október 19–20-i fegyverletételével ért véget. Ezt a bécsi, majd az austerlitz-i hadjárat követte, amelyet a maradék osztrák és orosz csapatok visszavonulása és a francia sereg előrenyomulása jellemezett.

Napóleon a Dunán átkelve a Morvaországba visszavonuló szövetségesek üldözését Brünnig folytatta, itt azonban november 20-án megállt és elrendelte seregének összevonását. Néhány napon belül haderejének zöme már az Olmütz felé vezető országút mentén állt.

Az orosz–osztrák hadsereg létszáma visszavonulás közben annyira megnőtt, hogy az erőfölény ekkor már egyértelműen az ő oldalukon volt. Ennek megfelelően az Olmütz és Ollschann⁸ között álló hadsereg főhadiszállásán jelenlévő I. Sándor orosz cár és környezete – velük egyetértésben a szintén itt tartózkodó II. Ferenc német-római (I. Ferencként osztrák) császár – a támadás mellett volt, míg Mihail Illarionovics Kutuzov gyalogsági tábornok, orosz fővezér az újabb erősítések beérkezéséig várni kívánt. A támadást azonban, az uralkodók akaratának megfelelően, november 24-én végleg elhatározták. A szövetséges hadsereg – közte az osztrák csapatok elővédjét képező Kienmayer-hadosztály – november 27-én hagyta el állását. Így alakult ki 1805. december 2-án a híres austerlitz-i csata.⁹

A székely határőrezredek útja az austerlitz-i csatáéig

Az 1. székely gyalogezred 1. zászlóalja éppen gyakorlatozott Csíkszentsimonban, amikor megkapta a háborúba szólító menetparancsot. A 2. zászlóalj századait erre Csík-szépvízen gyülekeztették, és innen indult el augusztus 21-én, a másik zászlóaljjal ugyanazon a napon. A zászlóaljak négy-négy századdal alakultak meg. Az ezred az ezred-

⁷ A forrásokban fellelhető székely vonatkozású eseményeket többen is számba vették, így *Teleki* 1877.; *Csetri* 2005.; *Határőrvidék*, 822–844. o.

⁸ A tanulmányban előforduló helységneveket a Második Katonai Felmérésen feltüntetett alakban írtuk, a határőr alakulatok útjának követéséhez is ezt javasoljuk.

⁹ A csatáról bővebben lásd: *Mayerhoffer* 1912.; *Nagy* 2001.; *Uhliř* 2005.

törzsbe beosztott tisztekkel és különböző tisztséget viselő katonával együtt összesen 1707 fővel indult el Hargitán át Bécs felé vezető úton. A zászlóaljak Georg Knezevich ezredes vezetésével a Nagy-Küküllő, majd a Maros mentén haladtak Marossolyosig, onnan Brád felé, ezt követően a Fehér-Körös völgyében menetelve érték el az Alföldet.¹⁰

Az ezredtől a menet alatt 34 fő dezertált, ugyanakkor többen csatlakoztak, Gyulafehérvárról például 41 önként jelentkező. Menet közben tisztek cseréjére is sor került, a fiatalabbakat idősebbek, tapasztaltabbak váltották fel. A hadszíntérre vonuló ezred számára a nagyszebeni hadipénztárból 10 000 forintot vételeztek élelmezésre és katonai raktárakból a ruházatot és a felszerelést is kiegészítették, javították.

A menet során minden negyedik napon megtartották az előírás szerinti pihenőnapot. Augusztus 28-án az ezredet megszemlélte az erdélyi főhadparancsnok, Moriz Schlaun altábornagy. Marossolymostól a 2. zászlóalj kétnapi menetre lemaradt az elsőtől, amivel gyorsították a menetet és könnyítették a beszállásolást. Ugyanitt Szécsen Ferdinánd alezredest a 2. zászlóalj élén Franz Ruhmbaum százados váltotta fel.

Az Alföldön az ezred menetét Arad és Bihar vármegye előfogatok biztosításával segítette. Szeptember 18-án az 1. zászlóalj már Csongrádon töltötte a pihenőnapját, ahol kihirdették, hogy az ezredet szeptember 1-jétől „hadi lábra” állították, vagyis háborús alkalmazásra készen kellett állnia. Talán érdekes, hogy három nappal később Ceglédre megszökött Antal Ádám közlegény Josef Renner százados századából. A határőr majd 600 kilométerre az otthonától vállalkozott e bizonyosan büntetést maga után vonó lépésre. Nem is sikerült neki, Pesten elfogták, majd az ezred után küldték Bécsbe, ahol vesszőzésre ítélték.

Az 1. zászlóalj szeptember 25–26-án Pesten pihent, ahová két nappal később beérkezett a 2. zászlóalj is. Ide érkezett Franz von Gratze őrnagy is a 17. (2. román) határőr gyalogezredtől,¹¹ akit alezredessé előléptetve kineveztek a 2. zászlóalj parancsnokává. Az ezred itt ismét kiegészítette készleteit az óbudai raktárakból, illetve az elhasználandó felszerelést is kicserélték. A menet a pihenő után folytatódott, miközben felvételezték és kiosztották a gyalogsági lőszert, a határőrök pedig ismét megkapták az élelmezési pénzjárandóságukat.

Az ezred október 10-e és 12-e között vonult be Bécsbe, ekkor a székely katonák már ezer kilométert tudhattak maguk mögött kevesebb, mint két hónap alatt.

A 15. (2. székely) gyalogezred augusztus 20-án a zabolai és márkosfalvi összpontosítási helyről indult Bécs felé. Az elindulásra utasító parancs értelmében két zászlóalj vonult el Mosa László ezredes és két zászlóaljparancsnok, Nicolaus Rauber alezredes és Divéky Antal első őrnagy vezetésével. Három nappal később Feketehalmon az elvonulókat megszemlélte Daniel Lajos vezérőrnagy és egy bizonyos Kühne hadbiztos. Augusztus 29-én és 30-án a 2. zászlóaljnak díszszemlén kellett részt venni Nagyszebenben és Kistoronyban. A következő napon az 1. zászlóaljat Schlaun altábornagy látogatta meg Szenterzsébeten. Ezt a zászlóaljat egyébként a nagyszebeni helyőrséghez tartozó székely osztályból tisztekkel ki is egészítették.¹²

¹⁰ A csíki ezred útját és a vele történt eseményeket az ezrednapló alapján közöljük, újabb lábjegyzetek nélkül. ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-187.

¹¹ Ehhez az ezredhez került ezredessé kinevezve Szécsen Ferdinánd.

¹² A 2. székely ezred útját és a megtörtént eseményeket a fent jelzett két napló alapján rekonstruáljuk ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-185 és 186.

Az ezred szeptember 6-án tudta meg, hogy elsejétől hadi állapotba helyezték, és hogy a Nagyszébenben visszamaradt Mosa ezredes helyett Johann Grammont ezredes vette át a parancsnokságot.

Az ezred 1. zászlóalja október 1-jén érkezett Pestre, ahová két nappal később a 2. is. Itt még vételeztek ruhadarabokat és élelmezési pénzt, majd megindultak Bécs felé. A császárvárosban az 1. zászlóalj október 16-án, a 2. két nappal később vonult be.

A két székely gyalogezred katonáit Bécsben az Alser-laktanyába helyezték el, kivéve a háromszéki ezred 2. zászlóalját, amelyet a gumpendorfi kaszárnyába irányítottak. A beérkező határőr alakulatokat a bécsi tartalékhadtest állományába osztották be, Vinzenz Kollowrat altábornagy vezette hadosztályának Jakob Augustinetz vezérőrnagy dandárába.

A következő heteket a székely zászlóaljak Bécsben töltötték, itt pihenték ki a hosszú út fáradalmait, kórházban ápolathatták betegeiket, miközben helyőrségi szolgálatot is adniuk kellett. Az első napok nyugalma azonban hamar megzavarta egy súlyos fegyversejtés. Október 18-án a háromszéki ezred 1. zászlóaljának Kováts Dávid százados vezette századából Jakab István György közlegény már délre úgy berúgott, hogy a 24. (Auersperg) gyalogezredhez tartozó laktanyaőrőség először bezárta az őrszobába, majd az udvaron át egy botozó helyre vitte. A közlegény ellenállt és hangosan ordított: „Testvérek ne hagyjátok, hogy bántsanak engem!“. Az ittas társuk segítségére siető „néhány részeg és hebehurgya székely” és az őrség között ezután verekedés tört ki, amelynek a végén Jakabot kiszabadították és az őrséget jól helyben hagyták. Az eset természetesen nagy port vert fel. A zászlóalj az 1. székely ezredtől századonként húsz, élestölténnyel ellátott katonának kellett lefegyvereznie. Ezután a renitens háromszéki zászlóaljnak, Augustinetz tábornok rendeletére, felszerelés nélkül sorakoznia kellett, majd a tábornok szigorú szavainak meghallgatása után az egész köteléket tisztjeivel együtt, „kihúzott szablyájú lovasság”, vagyis az 1. (Császár) vértesezred kísérte át egy másik bécsi laktanyába, a Getreidemarktra.

Másnap, október 19-én tartották meg az eset kivizsgálását Kollowrat és Augustinetz tábornok vezetésével, majd összeült a hadbíróóság. Az ítélet Jakab István György esetében agyonlövés volt, melyet a bécsi várfal előtt húzódó vársíkon, az ún. Glacis-n a csiki ezred katonái röviddel később végre is hajtottak. A hadbíróóság három fő esetében a további vizsgálat idejére fogságot rendelt el, illetve kilenc főt újabb kihallgatás után elengedtek. A büntetés súlyossága a háborús helyzetből adódott, illetve a további megtorlás elmaradása is. A résztvevőknek alighanem vesszőfutást kellett volna elszendelniük, ha előljáróik nem óvják testi épségüket az eljövendő harcokra. A fogdában maradtak egyébként Bécs elvesztésekor francia fogságba kerültek, ahonnan később ezredükhöz bevonultak.

A következő napok ismét szolgálattal, a felszerelés kiegészítésével és egyéb feladatok elvégzésével teltek. Október utolsó napjaiban mind a két ezred 1. zászlóalja a régi fegyverek leadása után új, az akkor legkorszerűbb fegyvereket kapott. A határőrök ekkor találkozhattak először ún. kónikus gyújtólukú 1798-ban rendszeresített gyalogsági puskával. Ennek kezelése némileg bonyolultabb volt a korábban már megszokott típusokénál, viszont pontosabb és hatásosabb volt. A csiki ezred kapott 125 darab új, 1795-ös Doppelstüztent, vagyis mesterlövész puskát. A háromszékiek is bizonyosan kaptak ilyen fegyvereket, de erről a naplójuk nem tesz említést.

Bécsben mindeközben fokozódó feszültséggel figyelték a Bajorország felől érkező híreket, az egyre biztosabb értesülések az ulmi katasztrófáról pedig már cselekvésre sarkalták az Udvari Haditanácsot. Október 24-én Karl Auersperg altábornagy utasítást kapott, hogy a bécsi tartalékhadtesttel álljon fel a Duna menti Strengbergnél a visszazönlő csapatok „felvételére”, vagyis biztosítására.¹³ Itt csatlakozott a hadtesthez a 11. (székely) huszárezred három osztálya is.

Itt kell röviden szólnunk a huszárok erdélyi elindulásáról is. A huszárezred augusztus elején kapott parancsot, hogy béke elhelyezési településeikről vonuljon a kijelölt gyülekezési helyekre. Ennek megfelelően az ezredesi és az 1. őrnagyi osztály két-két századának Sepsiszentgyörgyre kellett mennie, az alezredesi osztály századainak pedig Tövisre.¹⁴ Ezekben a városokban kapta a parancsot az ezred augusztus 18-án, hogy készüljön fel 25-éig az elvonuláshoz Bécs felé. A kötelező szemlék és eskü letétele után báró Geringer Gábor ezredes vezetésével a Sepsiszentgyörgyön álló két osztály Nagyszebenbe vonult, ahol a harmadik is csatlakozott hozzájuk. Szeptember 1-jén az ezred 975 fővel innen indult tovább. Alig egy hónap elteltével, 30-án Pestnél pontonokon átkeltek a Dunán. Innen Bécsen át menetelve október 26-án Amstettenbe érkeztek, ahol parancsot kaptak, hogy csatlakozzanak Auersperg altábornagy tartalékhadtestéhez.

A fent említett, október 24-én a tartalékhadtest számára kiadott parancsot a haditanács később megváltoztatta és Bécs közvetlen védelmét szabta feladatul. A székely huszárokat Sankt Pöltenbe rendelték, hogy a visszavonuló orosz és osztrák csapatokhoz csatlakozzanak.

A két székely gyalogezred október utolsó napján készen állt a harcra. Az 1. ezred két zászlóalja még Bécsben állomásozott. Az e napon készült kimutatás szerint az ezred 1757 fős állományából 379 főt különböző helyekre vezényeltek, 76 fő szolgálatképtelen, vagyis beteg volt, tehát 1302 fővel várta a fejleményeket. Ugyanezen kimutatás szerint a 2. ezred 1633 fős állományából 195-en voltak távol, 130-an szolgálatképtelent jelentettek, tehát 1308 fő állt készen.¹⁵ Az utóbbi ezred 1. zászlóalja Perschlingben a 2. Mauternben állomásozott.¹⁶

November 1-jével a négy székely zászlóalj a tartalékhadtest Georges-François Carneville vezérőrnagy vezette dandárába került. A tábornok november 2-án kapott parancsot, hogy a tullni sikságról Klosterneuburgba vezető utat Riederbergnél táborig védművekkel, vagyis sáncokkal zárja le, és ugyanígy kellett tennie valahol a Lilienfeldről Heiligenkreutz felé vezető úttal is. Ezt követően a dandárnak ezen helyeket védelmeznie kellett. A tábornok e feladat megoldásához a négy székely zászlóaljjal rendelkezett,¹⁷ melyek feladata közé tartozott az is, hogy a hadseregtől menekülőket feltartóztassák, majd az osztrákokat Bécs felé, az oroszokat pedig saját csapataikhoz irányítsák.

Az 1. ezred november 8-án hagyta el Bécset – pontosabban Hietzinget és Penzinget, ahová időközben kivonultak –, az 1. zászlóalj Altenmarktba menetelt, a 2. zászlóalj két

¹³ *Schönhals* 1873. 119. o.

¹⁴ A huszárezred nyolc huszárszázadból állt, melyeket kettesével osztályokba szerveztek. Az ezredesi osztály az 1. és a 2., az alezredesi osztály a 3. és a 4., az 1. őrnagyi az 5. és a 6., a 2. őrnagyi osztály a 7. és a 8. századból állt.

¹⁵ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-167b. Standes Ausweis. Bécs, 1805. október 31.

¹⁶ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-186.

¹⁷ *Schönhals* 1873. 120. o.

századonként szétszotva ettől északabbra zárta le a Bécs felé vezető utakat. A sáncmunkákra azonban már nem sok idő maradhatott, tényleges munkálatok talán csak Mauternél zajlottak, ahol a dunai hídfő kiépítését végezték a székelyek. Az események gyorsan követték egymást, a visszavonuló császári és cári csapatoknak sehol sem sikerült feltartóztatniuk az előrenyomuló franciákat. Az orosz csapatok november 9-én Kremsnél átkeltek a Dunán, Bécs fedezésére csupán a császári csapatok maradékai vonultak vissza Michael Kienmayer altábornagy parancsnoksága alatt.

A császár a Bécsét és környékét védő csapatok parancsnokságával Auersperg altábornagyot bízta meg. Kienmayer altábornagy ugyanakkor parancsot kapott, hogy három lovasezreddel – köztük a székely huszárezreddel – fedezze a Bécsbe vezető utakat. Carneville vezérőrnagyhoz olyan utasítás érkezett, hogy székely zászlóaljaival a kijelölt helyeken felállva, a sáncmunkálatokat folytatva, fedezze a Bécsi-erdőn átvezető utakat. A vezérőrnagy dandárát ezzel Kienmayer altábornagy parancsnoksága alá helyezték. Minden más osztrák csapatnak Kremsnél átkelve, az oroszokhoz kellett csatlakoznia.

Carnevillenek – bár parancsot kapott, hogy zászlóaljaival az ellenségnek keményen álljon ellen – lehetősége volt arra is, hogy megfontolja tennivalóit. Az ellenség túlerejű támadása esetén ugyanis el kellett kerülnie a túlzott veszteségeket, és Bécs felé visszavonulhatott. A császárvárost közben kiürítették, november 10-én reggel a helyőrség is a Duna bal partjára vonult.

A kiadott parancsokat a gyorsan változó helyzet azonban ismét átírta. A háromszéki ezred 2. zászlóalja Mauternt már november 8-án elhagyta és Kremsnél átkelve a Dunán, a folyó bal partján Bécs felé vonult. Ugyanezen a napon az ezred 1. zászlóalja is megkezdte a hátrálást és másnap Bécsen keresztül, szintén a Dunán átkelve Aspernbe ért. A csíki ezred november 10-én indult vissza a bécsi Tabor-híd felé, amelyen a 2. zászlóalj még aznap, az 1. pedig a következő napon kelt át. A székely zászlóaljak feladata ezután a Duna vonalának figyelése és őrzése volt Korneuburgtól Stadtl-Großenzersdorf településig, míg a császári csapatok visszavonultak Stammersdorfba.

November 13-án délután a franciák átkeltek a Tabor-hídon, amely akkor minden Dunágon át Floridsdorfhoz vezetett. Ezzel a székely zászlóaljakat egy rövid időre elvágták a császári csapatoktól. Estére azonban minden székely zászlóaljhoz eljutott a visszavonulási parancs, amit már csak a francia csapatokon keresztül tudtak végrehajtani. Másnap estére a négy zászlóalj Wölkersdorfban egyesült. Itt a két ezred 2. zászlóaljának a császári sereg tüzérparkjának lövegeit kellett mentenie. Végül rekvirált lovakkal 168 különböző típusú löveget tudtak elindítani a sereg után. Ezt követően ez a két zászlóalj a székely huszárezreddel a hadsereg utóvédjét képezte.¹⁸ A másik két zászlóalj a többséggel vonult tovább. A császári hadsereg ebben a rendben vonult vissza, miközben a morvaországi Pohrlitzban egyesült a cári sereggel. A szövetséges hadsereg november 22-ig Olmütz előterébe vonult vissza, ahol állást foglalt.

Az említett napon a csíki és a háromszéki ezred 1. zászlóaljai Olmütz közelében Nimlauban a Morva folyónál táboroztak, ahol még az ott lévő hidat is őrizniük kellett. Az

¹⁸ Egy november 15-i hadrend szerint a két székely gyalogezred és a székely huszárezred alkotta a Carneville-dandárt, Kienmayer altábornagy elővéd seregében. ÖStA KA AFA Ausführlichen Relation der am 2. December 805 in dem Zwischenraum von Brünn, Bausnitz und Austerlitz vorgefallenen Schlacht, die in dem durch den Kayserlich auch Kayserlich Königlichen Generalquartier Meister Stab im Monath Februar und Martz 806 aufgenemenen Bataille Plan gezeichnet erscheint. 1805-11-63.

ezredek 2. zászlóaljai Kralitz településre vonultak be. Miután a hadsereg megállt, ezen utóbbi székely zászlóaljak, amelyek eddig az utóvédet alkották, most előrsi szerepbe kerültek a huszárezreddel együtt.

A következő napokban a szövetséges hadsereg nem mozdult, a székelyek azonban nem panaszkodhattak eseménytelenségre. Még 24-én Nimlauból Rauber alezredes küldött levelet Divéky őrnagynak, hogy ideiglenesen vegye át a háromszéki ezred parancsnokságát, mert megromlott egészségállapota miatt kórházba vonul.¹⁹ Másnap Kienmayer tábornok az újdonsült ezredparancsnokot, Divéky őrnagyot ezrede 2. zászlóaljával és egy század székely huszárral az ellenség felé, Tobitschau és Kojetein településekre irányította, hogy Kremsier környékén portyázzon és vegye fel az összeköttetést az ott lévő csapatrészekkel.²⁰ Ugyanezen a napon a csíki ezred 1. zászlóalja parancsot kapott, hogy a vele együtt táborozó és az olmtüzi várba rendelt egyik német zászlóaljtól vegye át annak új típusú tűzfegyvereit, ugyanakkor a nála lévő régi fegyvereket adja át neki. Az ezred 2. zászlóalját ugyanekkor Klenovitzba rendelték előre, a továbbiakban ott táborozott és látott el előrsi szolgálatot.

Néhány napos pihenő után november 27-én a szövetséges hadsereg elindult vissza felé a brünni úton, hogy megvívja csatáját a francia hadsereggel. A hozzávetőleg 89 000 fős hadsereg öt oszlopban indult, melyet elővéd különítmények előztek meg, az oroszok részéről Pjotr Ivanovics Bagratyion altábornagy, a császáriaktól pedig Kienmayer altábornagy csapatai. Az orosz elővéd az olmtüz–brünni országúton haladt, amelyet balról a császári elővéd fedezett, szükség esetén támogatott. Kienmayer három lovasezreddel és két lovasüteggel állt készen arra, hogy bármikor az oroszok segítségére siessen. A franciák előőrsei azonban egyelőre visszahúzódtak, csak kisebb harcokra került sor.

Az előrenyomuló szövetséges hadsereg hadrendjében a Kollowrat-hadosztály Carneville-dandárába a két székely gyalogezred mellett a bródi határőrezred egy zászlóalja tartozott, továbbá két „üteg tartalék” löveg és két gyaloghíd-készlet három utászszázad állományával. A székely huszárezred közvetlen Kienmayer altábornagy parancsnoksága alatt Nostitz vezérőrnagy dandárába tartozott.²¹

November 28-án az orosz előőrsek sikeresen harcoltak Rausnitznél, miközben Kienmayer altábornagy a Hessen-Homburg és a székely huszárezreddel elérte Podbresitz települést. Az ellenséges utóvéd a posoritzi postaház felé visszahúzódtott.

Kienmayer huszárai másnap már Austerlitzig járőröztek, majd Geringer ezredes néhány huszárt és kozákokat küldött a környék legmagasabb pontjára a Pratzenbergre, ahonnan az ellenség állásait már szemügyre vehették. Az ezredesnek köszönhetően a szövetséges hadvezetés ekkor értesült először a franciák erejéről és állásairól.

A határőr gyalogzászlóaljak közben haladtak előre. A csíki ezrednél említésre méltó esemény csupán annyi történt, hogy 28-án Gratze alezredes, a 2. zászlóalj parancsnoka is beteget jelentett és visszamaradt. Másnap pedig, már Austerlitz közelében végre a 2. zászlóalj is megkapta új fegyvereit. Három nappal a nagy csata előtt! Ezen a napon a két szé-

¹⁹ Nincs adatunk arra, hogy korábban Grammont ezredes mikor és miért adta át az ezredparancsnokságot Rauber alezredesnek.

²⁰ *Schönhals* 1873. 147. o.

²¹ ÖStA KA AFA K 1349. 1805-11-113. Az oszlopok beosztása Kutuzov gyalogsági tábornok úr parancsnoksága alatt álló császári orosz és osztrák hadsereg támadó előrenyomuláshoz. (Dátum nélkül.)

kely határőr ezred zászlóaljai már egy helyen táboroztak – érvényt szerezve a hadrendi beosztásnak – ismét egyesülve a Carneville-dandárba.

November 30-án a szövetségesek előőrsi vonala jobbról Rausnitznál kezdődött és déli, majd délnyugati irányba húzódott Austerlitzten át Klein-Hostiaredek felé Mönitzig. Ebből Kienmayer altábornagy csapatainak igen hosszú, a Welspitznél kezdődő déli szakasz jutott. Ezen a szakaszon álltak fel a székely zászlóaljak is. E napon a szövetséges hadsereg zömének is el kellett érnie ezt, az immáron biztosított vonalat, ezért reggel 9-kor megkezdődött az általános előrenyomulás. A székely huszár ezred ekkor kapta meg új dandárparancsnokát Moritz Liechtenstein vezérőrnagy személyében. Délután 4-kor Geringer ezredes, aki ezredesi osztályával előőrsi feladatokat látott el, újból felderítésre indult, ismét a prateni magaslatra, ahol meggyőződött arról, hogy a franciák állása nem változott. Erről az ezredes a főhadiszállásra azonnal jelentést küldött. Közben az orosz előőrsek megpróbálták az országúton előrenyomulni, de a Santon magaslatnál 38 francia löveg megállította őket.²² Ezután estig a teljes vonalon előőrsi harcok folytak, említésre méltó eredmények nélkül. Az esti órákban Johann Mohr ezredes a Hessen-Homburg huszárok egy osztályával és egy székely huszár osztállyal még előrenyomult azon feladattal, hogy Augezdnél foglaljon állást, Tellnitzig és Mönitzig járőrözzön, és az utakon biztosítsa a szabad manővereket. A székely zászlóaljak az Austerlitz környéki dombokon éjszakáztak.

December 1-jén hajnalban a székely huszárok ezredesi osztályát az előőrsi szolgálatban Rakovszky Márton alezredes²³ és osztálya váltotta fel. Geringer ezredes egyúttal elrendelte, hogy Prattenbergről az ellenség állását ismételten szemrevételezzék és erről késedelem nélkül tegyenek jelentést a főhadiszállásra. A huszárok a feladatot végre is hajtották, és mivel a francia csapatok elhelyezkedésében nem történt változás, a szövetséges hadsereg öt oszlopban megindult és elfoglalta a számára kijelölt állásokat.

A székely huszárok alezredesi osztálya közben elérte előőrsi állásait, az 1. század Hollubitztól déli irányba húzódva állt fel, a 2. század pedig Klein-Hostiaredeknél és Krzenowitznél állt készenlétben, összeköttetést tartva Mohr ezredes osztályával Augezd felé. A franciák nyolc óra körül néhány lovasszázaddal a Tellnitz és Sokolnitz mögött lévő táborból előrenyomultak, a Prattenberget megszállták, az itt lévő szövetséges őrszemeket elűzték, sőt Mohr ezredest is kiszorították Augezdből. Ennek a sikeres harcfelderítésnek az lett az eredménye, hogy immáron a francia hadvezetés is tiszta képet kapott a szövetségesek erejének nagyságáról és a csapatai mozgási irányáról. Az orosz és osztrák csapatok felvonulása persze e miatt nem állt le.

Az ellenséges lovasszázadok visszaszorítása ismét csak Geringer ezredes fáradt huszáraira várt. Az ezredes két huszárszázaddal és száz kozákkal azonnal a veszélyeztetett helyekre sietett, az ellenséget az alezredesi osztály 2. századának támogatásával a Prattenbergről elűzte és a 2. székely gyalogezred 2. zászlóaljával együtt Augezdből is kiszorította. Rövid harc után a francia lovasok visszavonultak a táborukba, miközben egy székely huszár megsebesült. Ezalatt a szövetséges hadsereg előrevonulása befejeződött, Augezd visszafoglalásának ezért is volt nagy jelentősége. Itt kellett végződnie ugyanis

²² *Schönhals* 1873. 154. o.

²³ Rakovszky alezredes nevét a *Réfi* 2014. 377. o. által használt névalakban írtuk. Az alezredes aláírása nehezen olvasható, a hadsereg hivatalos névjegyzéke Rakovsky névalakot rögzítette. Schematismus der kais. königl. Armée für das Jahr 1805. Wien. 295. o.

a szövetséges hadsereg balszárnyának. A délutáni órákban ide vonult a Kienmayer-hadosztály, soraiban a székely gyalogzászlóaljakkal és lovasszázadokkal.

A hadsereg balszárnya előtt előőrsi feladatokat ellátó székely huszár járőrök Tellnitzig portyáztak, illetve a Goldbach-patak vonalát tartották megfigyelés alatt. Geringer ezredes két százada is még mindig talpon, illetve nyeregben volt. Az ezredes két századával Prätzen település előtt állt fel és az ellenség előőrseiig küldte ki járőreit, akik este nyolc óra körül az egész ellenséges hadsereget három harcvonalban felállva, teljes kivilágításban látták. Az előőrök azt jelentették, hogy az ellenséges tábor felgyújtották és a franciák megkezdték a visszavonulást. Az ezredes azonban személyesen akart meggyőződni e fura fejleményről, és hat emberrel olyan közel ment az ellenséges táborhoz, amennyire csak lehetett. Innen jól megfigyelhette, hogy a tábor nem ég, hanem fáklyák világítanak, a francia katonák éltetik császárukat, szólnak a katonazenekarok, és a francia sereg oszlopokba sorakozva támadási, vagyis a szövetségesek irányába állva várakozik. Az ezredes megfigyeléseiről készült jelentést éjjel egy óra felé Herbay Miklós főhadnagy vitte a főhadiszállásra, ahol átadta gróf Ferdinand Bubna főadjudtánsnak és Franz Weyrother vezérőrnagynak, a hadsereg tábornoki főnökének. Geringer ezután huszáraival éjjel két órára bevonult Augezdre.

Az alezredesi osztály előőrsei a Goldbach mentén – miként a Hessen-Homburg-huszárok egy osztálya a magaslatokon – azonban a helyükön maradtak. Ekkor történt, hogy egy Mönitz felé végrehajtott járőrözés során Bacsó főhadnagy a székely huszároktól egy ellenséges kapitányt és egy lovasvadász küldöncöt fogott el. Mindkettőt a főhadiszállására kísérték.

Kienmayer altábornagy hadosztályának dandárai Augezd település nyugati szegélye előtt éjszakáztak, már olyan helyzetben, ami megfelelt egyrészt a másnapra várható feladatuknak, másrészt egy váratlan támadás elhárításának is. Az altábornagy az O'Reilly-svalizséréktől egy különítményt Satczanra irányított, hogy a hadosztály balszárnyát biztosítsa. E különítménnyel gyalogosok is elvonultak, de nem tudjuk, hogy a hadosztály melyik zászlóaljától.²⁴

A székely határezredek harcai az austerlitz csatában

December 1-jén este készült el a másnapra szóló haditerv, amit még az éjszaka megtartott haditanácson ismertettek a felvonuló oszlopok parancsnokaival. A haditervet az egyesített haderő tábornokának főnöke, Weyrother vezérőrnagy dolgozta ki. A hadsereg fővezére, Kutuzov gyalogsági tábornok ezzel ugyan nem értett egyet, de már nem volt idő változtatni rajta, mivel a cár sürgette a csata minél előbbi megkezdését.²⁵

A szövetségesek főhadiszállásán elkészített haditerv egy nagyszabású támadással számolt. Ennek az volt a lényege, hogy a csapatok kisebb része az Olmütz és Brünn közötti országút mentén támad, illetve foglalkoztatja az ellenséget, míg a nagyobb csoportosítás déli irányba, az ellenség jobbszárnyát Tellnitz és Kobelnitz között átkarolja és lehetőleg az oldalába kijutva, annak harcrendjét északi irányba felsodorja. A tábornok főnöke kije-

²⁴ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-13i. Egy bizonyos Grasser kapitány 1806. január (?) 17-i jelentése Olmützbe Tretter őrnagynak, amelyben idézi Kienmayer altábornagy jelentését.

²⁵ A haditerről és kialakulásának körülményeiről lásd: Nagy-L. 2014. 291–322. o.

lölte azt a települést is, ahol a csapatok az ellenség felé fordulnak, a sarokpontot, amely Tellnitz település volt. Ezt mindenképpen el kellett foglalniuk.

Az átkarolást végrehajtó négy nagy hadoszlopot Dimitrij Szergejevics Dohturov, Alexander Fjodorovics Langeron, Ignacy (Jakovlevics) Przybyszewski és Vinzenz Kollowrat tábornok vezették. Az első oszlop, egyben az átkaroló csoportosítás, elővédjét báró Michael Kienmayer altábornagy hadosztálya képezte. Nekük kellett birtokba venni Tellnitzet és biztosítani a hadoszlopok támadásának balszárnyát. A jobbszárnyat – az említett országút mentén támadó csoportosítást – irányító Bagratyion vezérőrnagy feladata a szembenálló fél foglalkoztatása, majd az északi irányú támadás kibontakozásakor egy erőteljes támadás volt. A két szárny közötti összeköttetést a Johann Liechtenstein altábornagy vezette oszlop tartotta, amely Bagratyion tábornok harcát is támogatta. A tartalékot a közép mögött az orosz gárda képezte. A balszárnyat Friedrich Wilhelm Buxhövdén gyalogsági tábornok irányította, Kutuzov a Kollowrat tábornok vezette 4. oszlopnál tartózkodott. Az oszlopoknak december 2-án reggel hét órakor kellett indulniuk.

A csatában résztvevő székely határőr csapatok továbbra is az Augezdnél éjszakázó Kienmayer-hadosztályhoz tartoztak. Az altábornagy által vezetett elővéd a következő erőkből állt:²⁶

<i>dandár-parancsnok</i>	<i>ezredek</i>	<i>alakulatok</i>			<i>állomány</i>	
		<i>zászlóalj</i>	<i>század</i>	<i>lovas-század</i>	<i>fő</i>	<i>ló</i>
Carneville vezérőrnagy	bécsi vadászok		2		300	
	7. (bródi)határőr gyalogezred	1			500	
	14. (1. székely) határőr gyalogezred	2			1300	
	15. (2. székely) határőr gyalogezred	2			1300	
Stutterheim vezérőrnagy	3. (O'Reilly) svalizsérezed			8	900	900
	1. (Merveldt) ulánusezred			¼	40	40
Nostitz vezérőrnagy	2. (Schwarzenberg) ulánusezred			½	100	100
	4. (Hessen-Homburg) huszárezred			8	300	300
Liechtenstein vezérőrnagy	11. (székely) huszárezred			8	600	600
	2 osztrák lovasüteg					
	Sesajev-kozákezred			5	500	500
	Melentejev-kozákezred			5	500	500

A hadosztály ezredeinek létszáma jóval alatta maradt az előírtnak, a két székely gyalogezred együttesen sem adott ki egy szervezetszerű ezredet.²⁷ Vezénylések és betegségek jelentősen csökkentették a határtól kiindult zászlóaljok létszámát. A lovasezredek még rosszabb helyzetben voltak. A hadosztály 6340 katonájának azonban hasonlóan alacsony létszámú francia csapatokkal kellett szembenéznie.²⁸ A hadosztály feladata Weyrother

²⁶ ÖStA KA AFA K 1350. 1805-13 ad 13h.

²⁷ A székely határőr gyalogezredek előírt létszáma 1805-ben 2838 fő, a székely huszárezredé 2247 fő volt. Nagy-L. 2013. 459., 460., 495. o.

²⁸ Nagy 2001. 74. o.

terve szerint a következő volt: „Kienmayer altábornagy lovasságának egyből, miután az első oszlop a tellnitz szorosost maga mögött hagyta, az említett szoros és a mocsár közötti síkságon előrenyomulnia, és balra Mönitz ellen az oszlop hátát és a balszárnyát fedeznie, és minden elől és oldalt fekvő helység ellen járőröznie kell, az oszlopok előrenyomulásakor állandóan az első baloldalát tartja, és amikor a turasi erdőt a gyalogság bevette és megszállta, Turas és az erdő között balra a lateini kápolna felé nyomul előre, hogy a balszárnyát állandóan biztosítsa.”²⁹ – A feladat Kienmayer számára nem tűnhetett megoldhatatlannak, a körülmények azonban mégis igen sok nehézséget okoztak.

Az első nehézséget a Tellnitzre megszálló francia csapatok jelentették, amelyek az éjszaka folyamán érkeztek a faluba, bár az ellenség jelenléte egy csatában azért mégis csak természetes. Reggelre a település védelmére a francia jobbszárny vezető Nicolas Soult marsall a hadtestének Claude Legrand hadosztálytábornok vezette hadosztályához tartozó Pô-tirailleur-zászlóalj³⁰ századait és a 3. sorgyalozezred három zászlóalját irányította. Az ezred zászlóaljai a település bejáratainak védelmére álltak fel, műszaki munkák végzésére, tábori erődítésre aligha volt idejük. A védők támogatására a Goldbach túlsó partján a 11. és a 26. lovasvadászezred állt fel, a balszárnyán négy, a jobbszárnyán két löveggel. A lövegek tüzükkel képesek voltak támogatni a falut védő csapatokat. Valamelyik lovasezredtől egy kisebb kötelék Tellnitztól délre állt és várta a fejleményeket.

A második nehézséget éppen ennek a falu fekvése, illetve egyáltalán a terepviszonyok okozták, annak ellenére, hogy Austerlitz vidéke igen alkalmasnak bizonyult a csata megvívására. A csapatokat nem akadályozták legyőzhetetlen magasságkülönbségek, a területen számtalan út vezetett keresztül, amelyek jól járhatóak voltak. Jelentősebb terepakadályt csupán a Goldbach-patak mocsaras partjai, illetve az itt található tavak, lápos területek jelentettek, melyek ugyan jórészt befagytak, de nem annyira, hogy lövegeket, szekereket elbírtak volna. Az Augezdtől Tellnitzre vezető alig két kilométernyi út megtétele sem okozhatott gondot a székely határőröknek, viszont a mélyedésben fekvő faluhoz közeledve egy részben szőlővel borított dombon is át kellett haladniuk. A falut pedig – valószínűleg – természetes árkok és töltések vették körül, különösen a kivezető utak mentén. A falu kőházai, temploma és temetőkerítése szintén alkalmas volt védelemre. A hadosztálynak a falun kívül birtokba kellett vennie a település mögött lévő két hidat is. A Goldbach ugyanis itt Sokolnitztól Mönitzig két ágon folyt, így Tellnitznél is, amely széles vizes-mocsaras akadályt jelenthetett. A harmadik nehezítő tényező az időjárás volt. A tájat, főleg a mélyebben fekvő területeket reggel sűrű köd borította, amit a felkelő nap is csak nehezen tudott keresztülörni.

A következőkben kísérletet teszünk a székely ezredek harcának rekonstruálására. Ehhez felhasználtuk a hadosztályparancsnok jelentésének egy átiratát,³¹ egy részletes jelentést a csatáról,³² továbbá – és mindenekelőtt – a székely ezredek már többször idézett utólagos naplóit, illetve egy valószínűleg francia tábornok vagy tiszt által készített jelentést, melynek német nyelvű átiratát a bécsi Kriegsarchiv őrzi.³³ Ezen túlmenően a csatában jelenlévő Stutterheim vezérőrnagy munkáját használtuk vezérfonalként, illetve egy

²⁹ Nagy-L. 2014. 302. o.

³⁰ E zászlóalj részeinek a jelenlétére utal Marie-Antoine Calmet-Beauvoisin már említett térképvázlata.

³¹ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-13i. Kienmayer altábornagy már idézett jelentése.

³² ÖStA KA AFA K 1349. 1805-1-66 ¼.

³³ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-12 ¾. Die Schlacht von Austerlitz, 1805.

1846-ban megjelent rövid tanulmányt a két székely gyalogezred austerlitz-i szerepléséről.³⁴ Segítségül hívtuk továbbá a csatáról készült térképeket és vázlatokat,³⁵ és természetesen a helyszíni bejárást sem mulasztottuk el. A naplók és a feldolgozások ellentmondásosságát a harc szabályait és a terep adta lehetőségeket figyelembe véve kíséreljük feloldani.

Augezd településen a csatát megelőző órákban már nagy nyüzsgés folyt. A Kienmayer-hadosztály csapatai a falu előtti táborban igyekeztek valamennyit pihenni, míg a faluban már megjelent az 1. hadoszlop csapatok hatalmas szekérkaravánja, amely poggyászt, lőszert, élelmiszert szállított.³⁶ Az előőrsök éberrel figyelték, hisz a francia járőrök már Tellnitz előtt cirkáltak, szinte csoda, hogy éjszaka komolyabb összecsapásokra nem került sor.

A Kienmayer-hadosztálynak reggel hét órakor kellett indulnia, előtte a hadosztályparancsnok írásbeli parancsot küldött a székely huszárok parancsnokának, hogy előőrsi különítményeit gyülekeztesse Augezd előtt, kivéve Rakovszky alezredes egyik századát és egy osztály Hessen-Homburg huszárt, akiknek Holubitznál kellett maradniuk. Ezt annál is könnyebb volt végrehajtani, mert Tellnitztól a huszárokat a franciák már egyébként is elűzték.

A balszárny tehát a meghatározott időben menetrendbe fejlődött, és megkezdődött az előrevonás. A Kienmayer-hadosztály mögött az 1. oszlopnak is indulnia kellett volna, miként azzal párhuzamosan a többi háromnak is az Augezd–Prätzen vonalról a hadművelési tervben meghatározott terepszakasz birtokbavételére. Ezen manőverek azonban csak jelentős késéssel kezdődtek meg. Kienmayer altábornagy azonban mégis elrendelte a felvonulás megkezdését, amit a közelben lévő francia előőrsökkel már-már kialakuló harcral és több sebesüléssel magyarázott.³⁷

Az elővéd hadosztály előrenyomulása Tellnitz közelébe érve lelassult. A település környékét ugyanis ellenséges könnyűgyalogos, vagyis francia elnevezésükből közkeletűvé vált kifejezéssel, tirailleur kötelékekkel szállták meg. A hadosztály elővédjét alkotó huszárszázadok, melyek harcfelderítésre – vagyis az ellenség erejének és helyének a megállapítására – nyomultak előre, ütköztek először franciákba, akiket szétbontakozásra kényszerítettek.³⁸ A huszárszázadok az egyre erősödő ún. tirailleur-tűzben nem is tudtak teret nyerni. A francia gyalogosok a terep akadályokat és a ködös idő miatti rossz látási viszonyokat kihasználva megállították a huszárokat, akik kénytelenek voltak megvárni a gyalogság előrenyomulását.

A huszároknak nem sokáig kellett várniuk, ugyanis Kienmayer altábornagy parancsot adott Carneville vezérőrnagynak, hogy a 2. székely ezred két zászlóaljával vegye birtokba

³⁴ Geschichte Nr. 14., 15. 315–319. o.

³⁵ Plan de la Bataille D'Austerlitz. Marie-Antoine Calmet-Beauvoisin http://data.bnf.fr/15302371/marie-antoine_calmet-beauvoisin/ Letöltés: 2015. december 2., Plan und Bericht von der Schlacht bey Austerlitz. General Maison. Nürnberg, 1806.; továbbá ÖStA KA Kartensammlung H IVa. 1125. Plan. Der Bewegungen welche in dem Zwischenraum Rausnitz, Austerlitz, Telnitz und Brünn von denen vereinigt Kayserlich Russisch-Osterreichisch und Franzosischen Armee vorgenehen sind und Zeichnung der am 2ten December 805 gelieferten Schlacht és ÖStA KA Kartensammlung H IVa. 1125-1. Plan der Schlacht von Austerlitz geliefert 2. December 1805.

³⁶ Stutterheim szerint egy vadászvezred érkezett Augezdra, az 1. oszlop többi alakulata az alig három kilométerre lévő Klein-Hostieradekben éjszakázott. Lásd: *Stutterheim* 1806. 38. o.

³⁷ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-13i. Kienmayer altábornagy jelentése.

³⁸ *Stutterheim* 1806. 49. o.

a Tellnitz előtti magaslatot és az ellenséget űzze ki a szőlőskertekből.³⁹ Kivilágosodáskor a 2. székely gyalogezred két zászlóalja szakaszoszlopokban, Divéky őrnagy vezetésével és az ezredzenekar indulóinak ütemére, megkezdte a felvonulást, mögöttük a bródi zászlóalj menetelt, majd az 1. székely gyalogezred 2., azután az 1. zászlóalja. Az 1. gyalogezred naplója szerint a menetet néhány orosz zászlóalj zárta be, ami vagy tévedés, vagy az 1. oszloptól időközben Kienmayer hadosztálya megerősítést kaphatott, erre azonban más adatunk nincsen. A hadosztály oszlopban közelített Tellnitzhez, majd megkezdte a szétbontakozást két harcvonalba. Első vonalba a 2. székely ezred két zászlóalja és egy osztály bródi határőr vonult fel. A második harcvonalat a csíki ezred alkotta és a bródi határőr zászlóalj két osztálya.⁴⁰ A Hessen-Homburg-huszárok a jobb-, a székely huszárok pedig a balszárnyat alkották. A hadosztály két ütegének, illetve az ezredre tartozó lövegek helyéről nem szólnak a források. A támadás bal oldali biztosítására Kienmayer altábornagy Satchanból Mönitzbe rendelte a svalizsér különítményt, a jobbszárnyat pedig a két kozák ezred biztosította Sokolnitz felé.⁴¹

A szétbontakozás után rögtön megkezdődött a harc a magaslaton álló francia tirailleurvonallal ellen.⁴² A támadást az 1. zászlóalj kezdte mesterlövészeit előreküldve csatár, vagyis tirailleur-harcra.⁴³ Ez lelassíthatta a zászlóalj térnyerését, ezért Divéky a 2. zászlóaljat balra előre vonultatta az 1. zászlóalj mellé, így a meghosszabbított arcvonallal már nagyobb tüzerőt állíthatott szembe a védőkkel. A kialakuló heves puskatüzben az élen haladó és vezénylő őrnagy is lövést kapott, sőt a lovát is kilőtték alóla. A sebesült parancsnok azonban egyelőre nem ápolgatta magát, új lovat kapott és folytatta a roham vezetését. Egyes adatok szerint mind a támadó, mind a védő felet tüzérésség támogatta, erre vonatkozóan azonban nem találtunk pontosabb adatot. Ha volt is ilyen, a sűrű ködben aligha lehetett hatásos. Az ellenség a támadást, amelyben sortüzek és szuronyrohamok váltogatták egymást, nem sokáig állta ki és Tellnitz felé visszahúzódott.

A szőlőskertekbe visszaszoruló franciák bátran és igen elszántan harcoltak, a sűrű ködben zajló lövöldözésben itt is sokan elestek vagy megsebesültek. Az első harcvonal támadásának támogatására Knezevich ezredes szóbeli parancsot kapott Kienmayer altábornagytól, hogy ezredének 1. zászlóaljával induljon el jobbra a szőlős magasabban fekvő északi felébe és onnan a fedezze a falu elfoglalásáért harcoló 2. ezredet úgy, hogy a falu felől érkező esetleges francia csapatokat támadja meg.⁴⁴ A franciák valóban erősítést kaptak, egy oszlop szintén ide vonult, éppen szembe a székely zászlóaljjal. Az erős köd miatt, és mert a szél is feljűk fújta a löporfüstöt, a székelyek harminc lépésnél nem láttak távolabb és nem tudták megállapítani, hogy a szembe jövők franciák-e vagy oroszok. A zászlóalj katonái, amikor észrevették a közeledőket, ösztönösen jobbra – távolabb – húzódtak

³⁹ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-13i. Kienmayer altábornagy jelentése.

⁴⁰ Egy osztály két századot fogott össze.

⁴¹ ÖStA KA AFA K 1349. 1805-11-66 ¼.

⁴² Egy francia jelentés szerint a szövetséges oldalról tirailleur-ök érkeztek, először 150-en, majd 3600-an. A szerző jelentéséből nem derül ki, hogy milyen harcrendben, tirailleur-láncre, vagy -harcra nem található utalás. ÖStA AFA K 1351. 1805-13-12 ¾.

⁴³ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-12 ¾.

⁴⁴ A harc rekonstrukálásánál itt abba a nehézségbe ütköztünk, hogy az ezred naplója szerint az 1. zászlóaljnak a 2. ezredtől balra kellett felvonulnia, míg egy, a csatáról készült részletes térkép jobb oldali felvonulást ábrázol. ÖStA KA Kartensammlung H IVa. 1125. A jobb oldali felvonulást valószínűsíti az is, hogy a falu elfoglalása után a csíki zászlóaljak a falutól északra álltak.

előlük. Knezevich ezredes azonban úgy döntött, kideríti a rejtélyt, és tizenöt lépésnyire az ellenség elé lovagolt és horvátul megkérdezte az érkezőket, hogy oroszok-e. A válasz azonnal megszületett, amelyet a francia puskák ösztüze hozott a meggondolatlan ezredes tudomására. Knezevich nem is úszta meg sebesülés nélkül, egy lövés érte a bal vállán, így kénytelen volt Augezdre, a kötőzőhelyre visszalovagolni. Ezután kölcsönös puskatűz kezdődött mindkét részről.

A jobbra húzódó székely zászlóalj mögött bródi határőrök álltak, akik az említett köd és lőporfüst miatt nem vették észre az 1. zászlóalj mozdulatait. Abban a vélekedésben, hogy ellenük történik egy előrenyomulás, elkezdtek a székely katonákra hátulról tüzelni. A lövések rögtön megsebesítettek néhány embert. A kialakult szerencsétlen helyzetnek Anton Fieschi alszázados, ezredadjudáns gyors közbelépése vetett véget, aki az említett alakulatokhoz lovagolt, és leállította a tüzelést.

A falu előterében a harc hevessége egyre fokozódott, a csíki ezred 2. zászlóalja is tűzbe került az 1. zászlóaljtól jobbra. A székelyek kétszer is kiszorították a franciákat a szőlőskertekből, de azoknak sikerült újra és újra visszazerezni állásukat. A szárnyakat alkotó lovasság nem tudott beavatkozni a harcba, a védők puskatüze ebben akadályozta őket. „Halálos ütközet alakult ki, a sok ágyú és puska füstje miatt olyan sűrű lett a levegő, hogy tűz lépést sem lehetett ellátni” – írja a székely huszárok naplója.⁴⁵ Végül Stutterheim vezérőrnagynak két zászlóaljjal sikerült a „szőlőhegyet” birtokba venni és egyelőre megtartani. A vezérőrnagy egy lovasdandár parancsnoka volt, de úgy tűnik, részt kívánt venni szőlőskertekért vívott hősiességű harcban. A két zászlóalj csak a háromszéki lehetett. Tehát a magaslat és a szőlős terület birtokában immáron a falu támadása következhetett.

A franciák a falut az árkokból és a töltések mögül heves puskatűzzel védték. Az első vonalba felzárkózott székely zászlóaljakat e tűz megállásra készítette, előrehaladniuk szinte lehetetlen volt. Egyes adatok szerint egyszer sikerült a székelyeknek betörniük a faluba, de a franciák kiszorították őket.⁴⁶ A faluba vezető utaknál lévő mellvédek mögül tüzelő franciák ellen a háromszékiek szuronyrohamokkal igyekeztek sikeresek lenni, de ezek egyelőre nem vezettek eredményre. Divéky ekkor kapott egy újabb lövést, és új lovát is kilőtték, így az ezred parancsnokságát ideiglenesen – legidősebb tisztként – Bartha Antal százados vette át.⁴⁷

A harc már egy órája zajlott, amikor az 1. oszlop előrevonuló csapatai feltűntek Augezd felől. A szövetséges hadsereg balszárnyát parancsnokló Friedrich von Buxhövdén gyalogsági tábornok az orosz 7. vadászrezdettől egy zászlóaljat küldött segítségül a falut támadó csapatokhoz, amelynek megjelenése elegendő volt a kialakult patthelyzet megváltoztatására. Az orosz vadászok szuronyrohamához csatlakozott a sorait rendező csíki 1. zászlóalj, majd a háromszéki zászlóaljak is, így sikerült birtokba venni a falut és immáron meg is tartani. A faluba a 2. székely gyalogezred és a csíki 1. zászlóalj vonult be, a csíki 2. zászlóalj pedig Tellnitztól jobbra állt fel. A falu elfoglalása kilenc óra körül következett be.⁴⁸ Ezt a körülményekhez képest mindenképpen gyors sikernek minősíthetjük.

⁴⁵ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-68.

⁴⁶ *Schönhals* 1873. 169. o.

⁴⁷ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-186. Divéky szerint a sebesült lova kapott másodszor halálos lövést. ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-185.

⁴⁸ *Schönhals* 1873. 159. o.

A már korábban említett francia jelentés szerint Tellnitz és a mögötte lévő átjáró védelmének feladására Napóleon adott parancsot. A francia császár elképzelése ugyanis az csata megnyerésére az volt, hogy a szövetségesek balszárny támadásának bekövetkezése után, az ellenség harcrendjét középen áttöri, amely a Prätze település környéki magaslatok birtokbavételével valósulhatna meg. A magaslatról induló szövetséges csapatok oszlopai azonban egyelőre nem tűntek fel. Napóleon úgy gondolta, hogy Tellnitz bevételeinek híre talán meggyorsítja az oszlop megindítását és haladását, így szabaddá válik az út a Pratzenbergre.⁴⁹ A forrás okfejtése logikusnak tűnik, bár kérdés, hogy a tájat borító ködben mennyire lehetett ilyen gyorsan reagálni a körülmények változásaira. Ráadásul a francia tudósító, éppen a nagy köd miatti bizonytalansággal magyarázza azt, hogy Legrand tábornok rögtön új parancsot kapott a falu visszafoglalására. Az említett tanulmány szerint Tellnitz visszafoglalása igen rövid idő alatt megtörtént, főleg azért, mert megérkezett támogatásul a Davout-hadtesthez tartozó Friant-hadosztály, és a hadsereg lovas tartalékához tartozó Bourcier-dragonnyoshadosztály. Ezt az eseményt Stutterheim tábornok is megerősítette, aki arról írt, hogy a falut védő „osztrák” zászlóalj és az orosz vadászzászlóalj a francia támadás megindulása után rendezetlenül menekült, magával rántva az éppen felvonuló új-ingermannlandi ezredet, amely még el is tévedt a ködben.⁵⁰ Ugyanezt ismétli Schönhals munkája is, aki szerint az orosz ezredet az 1. oszlop első harcvonala vette fel.⁵¹ A franciák a falu birtokába kerültek és előrenyomultak egészen a szőlődomb lábáig, amikor is bekövetkezett a két Hessen-Homburg-huszárszázad rohama, amely ismét kiűzte a franciákat a faluból. A Nostitz tábornok vezette roham során néhány száz francia fogságba került, az 1. hadoszlop felvonuló csapatai pedig biztosították az újra kivívott siker megtartását, a Goldbach-patak túlsó partjának birtokbavételével.

A fenti történet egy szinte hihetetlen huszárbravúrt említ, ami elég valószínűtlennek vagy leegyszerűsítettnek teszi az események leírását. Louis-Nicolas Davout marsall csapatai valóban megjelentek Tellnitznél, bár Sokolnitz felé vonultak, de miután ott még csend volt, a hadtestparancsnok elővédjét a heves harcok színhelyére irányította.⁵² A negyed tíz körül meginduló francia támadás – valószínűleg csak a Friant-hadosztály részei: a 108. sorgyalogezred, a 15. könnyűgyalogezred voltigeur⁵³ századai, kettő négyfontos ágyú, továbbá az 1. dragonyosezred, illetve a falut eddig védő 3. sorgyalogezred⁵⁴ – Goldbach-patakon már átkelt orosz csapatokat érte és futamította meg, majd a falut megszálló háromszéki ezredet is. Divéky őrnagy szerint az oroszok meghátrálása miatt kellett a székelyeknek is visszavonulniuk.⁵⁵ A csíki ezred 1. zászlóalja csak az ellentámadásban vett részt, az ezred 2. zászlóalját a francia támadás a falutól északra találta: „Az ellenség, mely teljes meggyőződésében volt, hogy a közép áttörése után ezen a szárnyon is mindenki egészen visszavonul, több oszloppal vonult előre. Egy francia tábornok két adjutánsal a 2. zászlóalj arcvonala előtt állt. A valamennyire felemelkedő füstben, úgy 25-30 lépésnyi távolságra lehet-

⁴⁹ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-12 ¾.

⁵⁰ *Stutterheim* 1806. 53. o.

⁵¹ *Schönhals* 1873. 160. o.

⁵² *Nagy* 2001. 57. o.

⁵³ Könnyűgyalogos csapatnem, a voltigeurs-ök eredetileg a lovasok mögé ülve jutottak el az alkalmazásuk helyszínére.

⁵⁴ *Mayerhoffer* 1912. 39. o.

⁵⁵ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-185.

tek, amikor először észrevettek minket. A füst azonban a leadott puskatüzünkre ismét a földig ért. Az ellenség erre a – számára váratlan – tüzre kénytelen volt megállni. Ebben a helyzetben a 2. zászlóalj oszlopban előrevonult, viszont az ellenséget csak akkor látta meg, amikor az nagyjából 25-30 lépésre volt tőle, sőt egy másik oszlopot is, amely a zászlóalj jobbszárnya felé közeledett. Ruhmbaum százados, ahogy ezt észrevette, kése-delem nélkül, az egész zászlóalj számára rohamot veretett, és ezt követően, a jól végrehajtott tüzzel teljesen szétszórt ellenség után a legnagyobb rendben előrenyomult.” A csíki zászlóalj mögött háromszáz lépésre álló Hessen-Homburg-huszárok parancsnoka Mohr ezredes észrevette a székelyek jobbszárnyára leselkedő veszélyt, és öt századának, az akkor beérkező két francia zászlóalj ellen, rohamot vezényelt.⁵⁶ A zászlóaljok igyekeztek gyorsan négyyszöget formálni, de elkéstek és pánikszzerűen menekülni kezdtek. Minden bizonnyal itt sikerült foglyokat ejteni a huszároknak azok közül, akiknek nem sikerült a patakon át elmenekülniük.⁵⁷ A rohamot az ezredparancsnok kívül Vécsey Ágoston alezredes vezette, akinek a kitüntetési előterjesztésében ugyancsak egy jobbszárnyi roham szerepel egy közeledő ellenséges gyalogsági oszlop ellen.⁵⁸ A falu átkarolását megkísérlő francia támadás elhárításában fontos szerepet játszott a tartalékban álló bródi zászlóalj is, amelyet Carl Delisimonovich alezredes vezetett szuronyrohamra.⁵⁹ A székely huszárok naplója szerint e siker után indult meg az orosz vadászok és gránátosok támadása, amely egyesülve a székely zászlóaljakkal, feltűzött szuronnal, „hétyszer ismételve” a rohamot, birtokba vették a falut.⁶⁰

A csíki 2. zászlóalj csatlakozott a fenti sikeres támadáshoz. Carneville tábornok dandárparancsnok – miután megdicsérte a zászlóaljat – sorakoztatta a falutól jobbra álló csapatokat, és a székely zászlóaljjal az élen, zeneszó mellett, megindult a falu felé. „Az ellenség tartotta a falu főutcáját, amit kocsikkal eltorlaszolt. Heves puskatűzzel a házak ajtóiból és ablakaiból nyugtalanította a támadókat, így gyorsan előrenyomulni jelentős veszteség nélkül nem lehetett, és sikerrel sem számolhattak megfelelő kéznél lévő fedezet nélkül. A löveg és annak lőszeres taligája ugyanis az átszegdelt terület miatt a zászlóaljat nem követhette.”⁶¹ Ruhmbaum százados ezért személyesen a beérkező orosz zászlóalj parancsnokához, Gerhard tábornokhoz sietett, hogy sürgesse a mielőbbi támadását. Az orosz tábornok e kérésnek nem adott helyt, ezért „a mondott százados az elől lévő lemozdonyozott és vontatókötélen függő orosz ágyút előrevezette. Az ellenségre néhány kartácslövést adtak le és ezzel olyan hatást váltottak ki, hogy az a fegyvereit eldobálta és egészen szétfutott, amire a 2. zászlóalj azonnal előrevonult és a faluban 150 embert, köztük több tisztet elfogott, az ellenség közül azonban a legtöbben a házakba és különböző épületekbe zárkoztak. A dandárparancsnok a menekülő ellenség felkutatását nem enge-

⁵⁶ ÖStA KA AFA K1351. 1805-13-13i., Kienmayer jelentése. A székely huszárok naplója szerint két század hajtotta végre a támadást. ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-68. Ugyancsak két századról irt a Geschichte Nr. 14., 15. 317. o.

⁵⁷ *Hirtenfeld* 1857. 762–763. o. Mohr ezredes ezért megkapta a káptalan mellőzésével a Mária Terézia Rendet.

⁵⁸ *Hirtenfeld* 1857. 794–795. o. Vécsey alezredes is megkapta a Mária Terézia Rendet, továbbá Gustav Amon von Treuenfest. Lásd: Geschichte Nr. 4.

⁵⁹ Geschichte Nr. 14., 15. 317. o.

⁶⁰ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-68.

⁶¹ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-187.

délyezte, hanem újra sorakoztatott és oszlopban vonult tovább az ellenség felé.”⁶² A falut tehát minden bizonnyal az 1. oszlopot alkotó orosz ezredek és a székely zászlóaljak közösen foglalták vissza.

A franciák visszavonulását siettette, hogy a szövetségesek 2. és 3. oszlopa közben megérkezett Sokolnitzhez és megkezdte a falu, valamint a mellette lévő kastély, kastélykert támadását. Az orosz csapatokból álló oszlopok erőfeszítését hamar siker koronázta, a franciák kénytelenek voltak kiüríteni a helységeket. A szövetségesek balszárnyán mindenestre tíz óra környékén győztesnek gondolhatta magát mindenki, hisz Sokolnitzot, Tellnitzet és a mellettük lévő hidakat elfoglalták és biztosan tartották. Ennél azonban többet nem is tettek. Pedig tehettek volna, hisz a Tellnitzet birtokba vevő Kienmayer-hadosztály és az 1. oszlop majd 20 000 katonájával szemben a franciák részéről csupán a 3. és a 108. gyalogezred, kisebb tirailleur kötelékek és az őket támogató dragonyosok álltak.⁶³ A helyzet Sokolnitznál is hasonló volt, itt a Legrand-hadosztály részei, a Friant-hadosztály és a Bourcier-dragonyoshadosztály szögezte ide a szövetségesek főirányba támadó két oszlopát.⁶⁴

A csata legfontosabb eseményei azonban ekkor már nem itt zajlottak, hanem a Pratzé környéki magaslatokon. Napóleon negyed kilenckor megindította támadását a Soult-hadtest két hadosztályával a magaslatok birtokbavételére. A francia támadás sikerrel járt, ami azt jelentette, hogy a szövetséges hadsereg jobb- és balszárnya között már az ellenség gyülekeztette a csapatait. A harcrend kettévágása megpecsételte a Goldbach mentén álló csapatok sorsát is.

A székely határőrök azonban erről egyelőre mit sem tudtak. A csíki ezred 1. zászlóaljja Tellnitz másodszeri elfoglalása után a falun és a két egymáshoz közeli hidakon áthaladva szétbontakozott és felvette harcrendjét, mesterlövészeit előreküldte, de harcra nem keveredett. A 2. zászlóalj a Kienmayer-hadosztály lovassága és egy később beérkezett kozák ezred után, egy orosz zászlóaljjal együtt szintén átvonult a hidakon, majd az utat „fél óráig folytatva egy magaslatra ért, majd a közepet egyre jobban megközelítő ellenséges jobbszárny ellen felvonult, azonnal az is egy hasonló széles szárnyat formált, és a továbbiakban úgy tűnt várakozni akart.”⁶⁵ A két fél egymással szemben állva nem mutatott nagy aktivitást, az oroszok ágyúztak, a franciák egyszer kísérletet tettek egy támadásra, de eredmény nélkül. Az osztrák lovasság is megpróbálkozott egy rohammal, de a francia lovasság ezt nem várta be és hátrébb húzódott. A háromszéki zászlóalj helyzetéről és harcairól a továbbiakban már nem tudunk semmit. Ezt a patthelyzetet a csatátér közepéről, vagyis a magaslatok felől érkező hírek változtatták meg.

A csatátér közepét képező magaslatsor birtokbavétele után Napóleon a támadás folytatását rendelte el. A főszerep továbbra is a Soult-hadtestnek jutott, amelynek egyik hadosztálya Sokolnitz felé támadott, a másik pedig Augezd és Tellnitz felé. A szövetségesek a beérkező hírek, majd a francia csapatok közeledésére megkezdték a hátrálást. Akinek ez nem sikerült időben, menthetetlenül a veszteséglistára került, ha másként nem, hát fogásba esett. Az 1., a 2. és a részben a 3. oszlop csapatai Augezd felé hátráltak, egy részük-

⁶² ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-187.

⁶³ Mayerhoffer 1912. 41. o.

⁶⁴ A már idézett francia szerző szerint a Sokolnitzot védő csapatokat Napóleon gránátosokkal és a gárdától is megerősítette. ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-12 ¾.

⁶⁵ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-187.

nek Buxhövdén tábornok vezetésével sikerült is a falun átjutniuk, a nagyobb rész előtt azonban a franciák már elzárták az utat. Nekik más lehetőségük nem maradt, mint a befygyott Satczan-tavon keresztül menekülni.

A Kienmayer-hadosztály a körülményekhez képest rendezetten hátrált. A csapatok megkezdték a visszavonulást a Goldbachtól nyugatra eső magaslatról. A visszavonulást a csíki 2. zászlóaljnak a Tellnitz melletti két híd között felállva kellett biztosítani, majd az utolsó lovas elvonulása után a székely határőröknek kellett lebontaniuk a hidakat. Az altábornagy először Augeot felé kívánt visszavonulni, de miután kiderült, hogy a franciák a települést már elfoglalták, a Satczan-tó megkerülésére adott parancsot. Először azonban fel kellett tartóztatni a már üldözésre készülő ellenséget.

A Carneville-dandár ott állt ismét harcrendbe, ahol a harcot reggel megkezdte, és innen biztosította a lovasság felvonulását védelemhez. A csíki ezredhez egyébként ekkor csatlakozott a korábban lemaradt lövege, a lőszeres kocsijával együtt, amelyet Kienmayer altábornagy parancsára mindjárt jobbra előre irányítottak a lovasság mellé, hogy lője az ellenséget. Az első harcvonalba egy székely huszárosztály, az O'Reilly-svalizserezed, egy pulk⁶⁶ kozák és egy lovasüteg állt fel. A vonalat Geringer ezredes vezette. A harcrendbe bontakozott hadosztálynak kellett fedeznie az 1. oszlop, illetve az Augeot felől visszazömlő 2. és 3. oszlophoz tartozó oroszok menekülését is. A hadosztály és a Tellnitz előtt még keményen védekező orosz Lewis-dandár sikeresen tartóztatta fel a francia támadásokat. A puskalótávolságra előreléjövő francia lovaglőüteg szinte kartácsesővel árasztotta el a védekező csapatokat, de a francia dragonyosezredek rohama az orosz szuronyokon rendre elhalt. Ezt követően Geringer ezredes rohamot vezényelt, mellyel visszaszorította a francia gyalogságot.

A francia dragonyosok támadásai tehát rendre megtörték a Kienmayer-hadosztály és a Lewis-dandár harcrendjén, ami lehetővé tette az orosz csapatok valamelyest akadálytalan visszavonulását. Napóleon azonnal le is váltotta a támadó lovasdandár parancsnokát és kíséretéből egy tábornokot küldött a helyére.⁶⁷ A helyzet azonban nem változott, a felek kénytelenek voltak megelégedni egy másfél órás tüzérségi párbajjal. A székely huszárok három százada folyamatosan járőrözött, nehogy az ellenség bárhol a menekülők nyomába eredhessen.

A tellnizsi harcok végét az jelentette, hogy a falut védő szövetséges csapatok ellen fordult északról és keletről a 3. dragonyoshadosztály, a Vandamme-hadosztály, a gárda lovasság, nyugatról pedig a Friant-gyaloghadosztály és a Bourcier-dragonyoshadosztály.⁶⁸

Kienmayer altábornagy a visszavonulást fél négy felé rendelte el. Másfelé nem is mehetett, mint délre a Satczan-tavat megkerülve, majd egy igen szűk, a két tó között vezető gáton áthaladva, majd Satczan településen keresztül keresve egy biztonságos helyet. A Weyrother-féle haditerv nem tartalmazott olyan rendszabályt, hogy mi a teendő sikertelenség esetén, hová kell visszavonulniuk, vagy hol kell gyülekezniük a csapatoknak.

Az altábornagy a Hessen-Homburg-huszárezreddel, három székely huszárszázaddal és egy lovasüteggel mindenesetre előre sietett, hogy minél előbb eljusson Ottnitz település környékére, nehogy a franciák erre is elvágják a visszavonulók útját. Őket követte

⁶⁶ Ezrednek megfelelő orosz lovasegység.

⁶⁷ Nagy 2001. 70. o.

⁶⁸ Mayerhoffer 1912. 53. o.

a Carneville-dandár, az említett keskeny gáton keresztül. A 2. székely gyalogezred és a bródi zászlóalj sikeresen elérte Satczant, bár több tiszt elvesztette lovát és poggyászát, de eltűnt még egy századpénztár is. A csíki ezred 1. zászlaja szintén a gátúton, időnként a tó jegén vonult vissza. A 2. zászlóalj az egyik székely huszárosztállyal vonult Satczan felé, de a lovasok lassúnak ítélték meg a menetet, és mivel feleslegesen nem akartak embert veszteni, elűgtek a gyalogosok mellől. A gyalogzászlóalj a gáton, majd egy darabig a jégen haladva kikerülte Satczan települést, majd azon túl ismét egyesült a huszárokkal. A menetet a székely huszárok osztálya zárta. A gáton visszavonuló csapatok fedezése közben Geringer ezredest egy kartácsgolyó – a csákószíjat szétszakítva – a jobb halántékán eltalálta, és eszméletlenül a földre esett. A közelben álló huszárok, Szabó Máté, Kemenes Miklós közlegény az őrnagyi osztály 2. századától és Tóth Ignác közlegény az ezredesti osztály 2. századától azonban megmentették a lovát is elvesztő parancsnokukat és hátravitték.⁶⁹ Ekkor az ezred parancsnokságát ideiglenesen Adam Ekkart kapitány vette át.⁷⁰

Az ezredest sebesülését az a francia tüzéség okozta, amely közben 20 löveggel felvont a Tellnitz melletti magaslatra és onnan lőtte a visszavonulókat, de nem nagy eredményességgel. „Az ellenség igen heves ágyú és tarack tüzet lőtt a jégre, a golyók felpatantak és törték ezáltal, de az a mondás, hogy oly sok ezer orosz a tóba fulladt volna, egy abszurd mese. Az igazság az, hogy az oroszok a jégen szétszóródtak, a partnál a felszakadt jég szélén néhányan szerencsétlenül jártak, ezek száma azonban csekély volt és jelentéktelen” – írta a székely huszárok naplója.⁷¹

Közben Rakovszky alezredes a hadsereg jobbszárnyáról egy székely huszárszázaddal és a Hessen-Homburg-huszárosztállyal az austerlitz és a krzenowitzi magaslatoktól visszaérkezett Klein-Hostieredekhez, de az ezredhez már nem tudott bevonulni, mivel ekkorra már Augezdet az ellenség megszállta. Az alezredest ezért Birnbaum és Hostieredek mögött állította meg a különítményét és innen fedezte a szétvert csapatok visszavonulását.

A Satczan felől visszavonuló csapatokat a Neudorfnál harcrendbe állt orosz csapatok fedezték. Az ekkor már zavartalan mentet – szakadó esőben még vagy húsz kilométert megtéve – a székely ezredek Damborschitzig folytatták, ahová éjjel körül értek be. A huszárok még fedezték a visszavonulókat útját, egy század Mautnitznál állt fel, egy másik Klein-Lowschtizt közelében, ahol az éjszakát töltötték.

Számadás és visszatérés Székelyföldre

A székely határőrezred austerlitz csatában elszenvedett veszteségeiről a hadi naplók pontos adatokkal szolgáltatnak. A 14. (1. székely) határőr gyalogezred veszteséglistája a beérkezett századjelentések alapján december 7-re készült el. E szerint az ezredtől az őrmesterek és annál alacsonyabb rendfokozattal rendelkezők közül heten haltak meg. Megsebesült Knesevich ezredest, aki Augezd faluban bekötöztek, onnan az ellenség köze-

⁶⁹ Amon 1878. 237. o., más adat szerint Kemenes Miklós és Fejér Ignác közlegény, akik az ezredest mellett küldöncként szolgáltak és Székely őrmester vitték hátra Geringer ezredest. ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-184. A sebesülés helyszínét Kienmayer altábornagy jelentésében olvashatjuk, ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-13i.

⁷⁰ ÖStA KA AFA K 1354. 1805-13-184.

⁷¹ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-68.

ledésekor az ezred egyik alorvosa egy Wischau közelében lévő faluba vitte. Az utánuk nyomuló ellenséges lovasság itt elfogta őket, azonban egy francia tábornok parancsára az ezredest és orvosát nem vitték magukkal, hanem egy ottani birtokosnál helyezték el. Knesevich azonban így sem élte túl a sebesülést, halálnak a híre január 16-án érkezett meg az ezredhez. Az ezredesen kívül megsebesült még 57 őrmester vagy annál alacsonyabb rendfokozatú katona, fogságba esett – ugyanezen állománykategóriából – 44 ember, közülük többen sebesülten. Eltűnt továbbá 74 közlegény, az ezredhez beosztott egyik alágyús a 2. tüzérezredtől és egy tüzér segédmunkás, összesen tehát 185 fő.⁷²

A fogságba kerültek közül mind a 44 fő kiváltotta magát és bevonult, illetve az eltűntek közül is 68 fő visszatért az ezredhez. Tehát az ezred vesztesége halottakban, sebesültekben és eltűntekben összesen 73 fő volt. A hazafelé vezető úton ezen kívül elhunyt még 15 fő, haláluk okát a napló nem jegyezte fel.

A 15. (2. székely) gyalogezred vesztesége Divéky alezredes⁷³ jelentése alapján a következő volt: „sebesültekben: törzstiszt egy fő, főtiszt két fő, őrmestertől lefelé 254 fő, összesen 257 fő, fogságba jutott, többnyire meg is sérült: főtiszt 1 fő, őrmestertől lefelé 129 fő, összesen 130 fő, holtak őrmestertől lefelé 59 fő. Mindösszesen 446 fő.”

A 11. (székely) huszárezredtől az ezredtörténet szerint a csatában hatan lelték halálukat – a könyv fel is sorolja az elhunytakat – ugyanennyien sebesültek meg és tizenketten tűntek el.⁷⁴ A hadi napló szerint két közhuszár halt meg és 27 ló pusztult el, öt ember és hét ló sebesült meg, 12 közhuszár 29 lóval eltűnt, de később mindannyian visszatértek. A visszavonuláskor 20 ló a mocsárban elmerült.

A székely ezredek veszteségei tehát nagyon eltérőek volt, legtöbb embert a háromszékiek veszítették, állományuk több mint harmadát, ami igen magasnak számít. A csíkiek „fogyatkozása” ugyanakkor tizennégy százalékos volt, ami átlagosnak mondható. Ezen adatokat megbízhatónak gondoljuk, a naplók keletkezésének ideje miatt, illetve általában az osztrák seregre jellemző létszám nyilvántartási pontosság és fegyelem miatt is.

A Kienmayer-hadosztály vesztesége a hadosztályparancsnok jelentése alapján a következő: tiszt két halott, 11 sebesült; őrmestertől lefelé: 110 halott, 433 sebesült, 143 fogoly, 562 eltűnt. Összesen tehát 1261 fő, ami a hadosztály létszámának húsz százaléka. A halottak fele a háromszéki ezred katonája volt, a sebesülések több mint fele szintén ettől az ezrednél történt. A csata elvesztése legkevésbé ezen a hadosztályon és még kevésbé a székely ezredeken múlt.

December 3-án a szövetséges hadsereg délre szakadt részeinek maradványai Nasedlowitzen át Scharditzre vonultak, itt kapták a hírt, hogy a harcoló felek 24 órás fegyverszünetet kötöttek. Másnap a Hessen-Homburg-huszároktól egy tisztet és 40 huszárt, a székely huszároktól Josef Handel kapitányt, két alantos tisztet és 60 huszárt jelöltek ki, hogy Ferenc császárt kísérik a Napóleonnal folytatandó tárgyalásra. A hideg, esős idő ellenére a huszárok egész éjjel készültek a másnapi feladatuk ellátására. Gyakoroltak és tisztogatták a felszerelésüket, hogy a császár meg legyen velük elégedve.

⁷² Az ezrednapló 186 főt számolt. ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-68.

⁷³ *Pilch*, 165. o. Szerinte Divéknyt még a csatatéren előléptették alezredessé, ennek nyomát a naplóban nem találtuk meg.

⁷⁴ *Amon* 1878. 238. o.

December 4-én délelőtt 11 órakor az uralkodó Johann Liechtenstein, Lamberti és Franz Sebottendorf altábornagy társaságában, a huszárok kíséretében a Nasedlowitz településnél található malomhoz utazott, ahol Napóleon már várta őt. A küldöttséget Bernadotte marsall fogadta, majd Ferenc császár a kocsijában továbbhaladt addig a tábornoki csoportig, amelynek közepén Napóleon várakozott. A huszárok itt vonalba álltak, és amikor a császár kiszállt a hintójából, tisztelegtek. Ezt követően a két császár Liechtenstein tábornok társaságában két órán keresztül tárgyalt, majd Napóleon visszakísérte Ferencet a hintójához. A huszárok sora előtt az uralkodók Bernadotte marsall kíséretében elléptek, miközben a közelben táborozó francia katonák éltették a császárukat. Az uralkodók elbúcsúztak egymástól, amivel véget ért az uralkodói találkozó. A kíséret estére visszatért táborába.⁷⁵ Ezen eseményt nagy dicsőséggént élték meg a székely huszárok. Másnap Liechtenstein altábornagy a francia főhadiszálláson megbeszélte a fegyvernugvás feltételeit, melynek következtében december 6-án befejeződtek az ellenségeskedések. A békekötésre Pozsonyban került sor december 26-án.

A fegyverszünet megkötése után a csapatok szálláshelyekre vonultak. A huszárezred törzse Kralitzba, az ezredesi osztály a Drschowictól Haubschitzig terjedő területen, az alezredesi osztály Przemislowitz és Smrschitz közötti falvakba, míg az őrnagyi osztály Klopotowitz és Solonitz közti településeken szállásolt be.

A csíki ezred a Carneville-dandárral együtt a magyar határ felé Welka településre menetelt, ahol december 6-án megérkezve beszállásolt. Carneville tábornok értesülve a fegyverszünetről, most már nyugodtan megdicsérelhette a dandárát, amit december 8-án nem is mulasztott el. Másnap az ezred átvonult Magyarbródra és környékére, ahol tartósan berendezkedett. Ide vonult be Grätze alezredes, aki november 28-a óta távol volt a zászlóaljától. Januárban itt került sor a jutalom kiosztására is. Ruhmbaum százados még a csatát követő napon írt jelentésében „figyelembe ajánlotta” Gergely⁷⁶ és Geréb Dávid főhadnagyot, Fleischer Márton alhadnagy ezredadjutánst, Baróthy István hadnagy zászlóaljadjutánst, továbbá Köllő Sándor zászlóst, hét őrmestert, egy zászlótartót, 12 tizedest, egy örvezetőt és 51 közkatonát. Január 3-án kihirdették a császár december 25-én Holicban kelt parancsát, amelyben megdicsérte az ezredet, és annak felterjesztett tisztjeit és a legénységet – őrmestertől lefelé – egy havi illetményüknek megfelelő jutalomban részesítette.⁷⁷ A legénység között a jutalmat kiosztották. A hadosztályparancsnok jelentésében kiemelte kiemelkedő helyállásáért Divéky őrnagyot, a négy székely zászlóaljat, különösen a 2. ezred zászlóaljait, továbbá Geringer ezredest és Lázár főhadnagyot⁷⁸ a székely huszároktól.

A háromszéki ezred december 5-e és 8-a között Welkán pihent, majd másnap Magyarbródra, onnan december 12-én Gross Blatnitz-ba menetelt, ahol január 6-ig pihentek. Az itt töltött napok alatt megérkezett Gramont ezredes, aki az ezredparancsnokságot átvette, majd január 2-án Raueber alezredes is bevonult, aki november 24-e óta tartózkodott

⁷⁵ Amon 1878. 239. o.

⁷⁶ Az ezredben két Gergely főhadnagy szolgált, János és Péter, nem tudjuk, hogy kiről van szó.

⁷⁷ Az *Österreichische Militärische Zeitschrift*ben megjelent tanulmány szerint a Carneville-dandár emberei 10 napi jutalomilletményt kaptak. Geschichte Nr. 14., 15. 317. o.

⁷⁸ ÖStA KA AFA K 1351. 1805-13-13i. Kienmayer altábornagy jelentése. Az ezredben főhadnagyként két Lázár szolgált, Lajos és Imre, nem tudjuk melyikre vonatkozott a dicséret.

dott távol az ezredtől. A háromszéki határőrök is megkapták a jutalmukat, Divékyt pedig előléptették alezredessé.

A csíki ezred és valószínűleg a háromszéki is január 17-én kapta a parancsot, hogy Székelyföldre a határhoz vonuljon vissza. A századokat január 18-án vonták össze Magyarbródon és másnap elérkezett a rég várt pillanat; elindultak hazafelé. Az első ezred Nádason, Nagyszombaton keresztül a Duna bal partján vonult Pestig, onnan Szolnokon, Nagyváradon, Kolozsváron át Csíkszeredába, ahová március 21-én érkezett meg. A másik gyalogezred hazavezető útvjáról nem maradt feljegyzés.

A huszárezred január 16-án kapta meg a hazarendelő parancsot. Geringer ezredesnek Königgrätzbe kellett utaznia, a parancsnokságot átadta Rakovszky alezredesnek, aki az ezredet Székelyföldre vezette. Az ezred összevonása után január 19-én indult meg és Holicnál Magyarországra lépve Vác, Pest, Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely útvonalon érkezett március 23-án Sepsiszentgyörgyre.

Az ezredek tehát március végére hazaértek Székelyföldre. A hét hónap alatt megtettek hozzávetőleg 2500 kilométert, végigharcolták az világtörténelem egyik legnagyobb csatáját, részt vettek kisebb ütközetekben és harcokban. A veszteségük szerencsére nem érte el azt a mértéket, amit Stutterheim altábornagy nyomán sok történész leírt. A veszteségek viszonylag alacsony számát minden bizonnyal befolyásolta a csatateret beborító köd, de szerepet játszhatott ebben az is, hogy a franciák nem akarták mindenáron megtartani Tellnitzet. Napóleon ezen a területen csupán lekötő erőket használt, a döntést nem itt csikarta ki. Csökkentette a veszteséget az is, hogy a franciák nem vezették be az üldözést, csupán tüzérségi lövegekkel lövöldöztek a visszavonulók után. Ebben szerepet játszott, hogy a Kienmayer-hadosztály a támogató orosz erőkkel Tellnitz előterében órákig lekötötte a franciákat, így a tavak között és a tavon menekülő oroszok időt nyerhettek. A székely határőrök hőiesen kitartottak, elismerésre méltóan helyálltak, ők kezdték a csatát és minden bizonnyal ők is fejezték be.

Azokat a székely határőröket kell dicsérnünk, akiknek apját, nagyapját még kényszerítették, hogy vegyék fel a fegyvert, akiknek ellenállását csak a madéfalvi véres januári éjszaka törhette meg. Ezen gyalogosok és huszárok minden nehézséget kiállva, hőiesen küzdöttek császárukért. Vagy talán nem is az uralkodóért, hanem inkább egymásért, a katonatársaikért, hogy minél többen hazatérhessenek, vagy azért, hogy a székelyek hírnevén ne essen csorba? Minden bizonnyal mindezekért.

BIBLIOGRÁFIA

- Amon* 1878. *Amon, Gustav von Treuenfest*: Geschichte des k.k. 11. Husaren-Regiments Herzog Alexander v. Württemberg 1762 bis 1850 Szekler Grenz-Huszaren. Wien, 1878.
- Csetri* 2005. *Csetri Elek*: Erdélyi ezredek a francia forradalom és a napóleoni idők háborúiban (1792–1815). Kolozsvár, 2005.
- Határőrvidék *Az egykori székely határőrvidék intézménye. Magyar Katonai Szemle*, 1941. 3. sz. 822–844. o.
- Hirtenfeld* 1857. *J. Hirtenfeld, J.*: Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Wien, 1857.
- Mayerhoffer* 1912. *Mayerhoffer, Eberhard von Vedropolje*: Die Schlacht bei Austerlitz am 2. December 1805. Wien, 1912.
- Nagy* 2001. *Nagy István*: Az austerlitz csata. *Aetas*, 16. (2001) 2. sz. 50–79. o.
- Nagy-L.* 2013. *Nagy-L. István*: A császári-királyi hadsereg 1765–1815. Pápa, 2013.
- Nagy-L.* 2014. *Nagy-L. István*: Mestermű vagy kontármunka? Franz Weyrother terve az austerlitz csata megvívására. *Hadtörténelmi Közlemények*, 127. (2014) 2. sz. 291–322. o.
- Pilch* *A magyar katona vitézségének ezer éve*. Szerk. *Pilch Jenő*. Budapest, [é. n.]
- Réfi* 2014. *Réfi Attila*: A császári-királyi huszárság törzstiszti kara a francia forradalmi és a napóleoni háborúk korában. Budapest–Sárvár, 2014.
- Schönhals* 1873. *Schönhals, Carl Ritter von*: Der Krieg 1805 in Deutschland. Wien, 1873.
- Stutterheim* 1806. *Stutterheim, Karl von*: Die Schlacht bei Austerlitz, am 2. December 1805. Hamburg, 1806.
- Teleki* 1877. *Teleki Domokos*: A székelyhatárőrség története Budapest, 1877.
- Uhliř* 2005. *Uhliř, Dušan*: Die Dreikaiserschlacht Austerlitz 1805. Brno, 2005.

RÖVIDÍTÉSEK

- AFA *Alte Feldakten*
- HK *Hadtörténelmi Közlemények*
- Geschichte Nr. 4. *Geschichte des k. u. k. Husaren-Regiments Nr. 4. Arthur Herzog von Connaught und Strathearn*. Wien, 1903.
- Geschichte Nr. 14.,15. *Aus Geschichte der k.k. Grenz-Infanterie-Regimenter erstes Szekler Nr. 14 und zweites Szekler Nr. 15. Streffleur's österreichische militärische Zeitschrift*. 1846/2.
- K 1349. 1805 Deutschland XI.
- K 1350. 1805 Deutschland XIII.
- K 1351. 1805 Deutschland XIII.
- K 1354. 1805 Deutschland XIII (126-E) 1806 Deutschland.
- ÖStA KA *Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv*, Wien

*Áttekintő térkép
(készítette: Csákváry Kristóf, HIM Térképtár)*

A Telnitz környéki harcok⁷⁹

⁷⁹ Lelőhelye: ÖStA KA AKA K 1348. 1805-1-66-¼. Ausführlichen Relation der am 2. December 1805 in dem Zwischenraum von Brünn, Bausnitz und Austerlitz vorgefallenen Schlacht, die in dem durch den Kayserlich auch Kayserlich Königlichen Generalquartier Meister Stab im Monath Februar und Martz 1806 aufgegebenen Bataille Plan gezeichnet erscheint.

Tamás Csikány

SZÉKELY BORDER REGIMENTS IN THE BATTLE OF AUSTERLITZ

Summary

Forty-four years after the massacre at Madéfalva, the Székely Border Regiments made a huge sacrifice in the Battle of Austerlitz on 2 December 1805, serving the emperor whose grandmother forced the free Székely people to do military service. Although the loss of more than five hundred men is by orders of magnitude smaller than the one described by contemporary witnesses, but when looking at the proportions it still exceeds the average losses of the troops participating in the battle. The Fifteenth (Second Székely) Regiment lost particularly many soldiers, about one third of its men died, were injured, or fell into captivity. The paper presents the participation of the Székely Border Regiments in the war of the year 1805, putting special emphasis on their battle achievements, and trying to give an exact calculation of their losses.

Tamás Csikány

SEKLER GRENZSCHUTZREGIMENTER IN DER SCHLACHT BEI AUSTERLITZ

Resümee

Einundvierzig Jahre nach dem Siculicidium (dem Massaker vom 7. Januar 1764 in Madéfalva) brachten die Sekler Grenzschutzregimenter in der Schlacht bei Austerlitz am 2. Dezember 1805 ein riesiges Blutopfer für den Kaiser dar, dessen Großmutter die freien Sekler noch mit Gewalt zum Soldatenleben verpflichtet hatte. Der Verlust von über fünfhundert Mann ist zwar um Größenordnungen kleiner als von den zeitgenössischen Augenzeugen beschrieben, übersteigt jedoch – was die Verhältnisse betrifft – die durchschnittlichen Verluste der an der Schlacht teilnehmenden Verbände. Insbesondere das 15. (2. Sekler) Regiment erlitt herbe Verluste: Etwa ein Drittel der Stärke fiel oder wurde verwundet bzw. geriet in Gefangenschaft. Die Studie stellt die Teilnahme der Sekler Grenzschutzregimenter am Krieg des Jahres 1805 vor, wobei sie besonderes Augenmerk auf ihre Leistung in der Schlacht richtet bzw. den Versuch unternimmt, ihre Verluste genau festzustellen.

Tamás Csikány

RÉGIMENTS SICULES DES CONFINES MILITAIRES DANS LA BATAILLE D'AUSTERLITZ

Résumé

Quarante et un an après le massacre de Madéfalva, dans la bataille d'Austerlitz du 2 décembre 1805, les régiments sicules des confins militaires ont perdu beaucoup des leurs en combattant pour un empereur dont la grand-mère avait encore enrôlé de force les Sicules libres. Bien que la perte de cinq cent hommes soit largement inférieure aux chiffres avancés par les témoins contemporains, proportionnellement elle dépasse tout de même les pertes moyennes des unités engagées dans la bataille. La perte du 15e régiment (2e régiment sicule) fut particulièrement importante : près d'un tiers de son effectif fut tué, blessé ou capturé. L'étude présente la participation des régiments sicules des confins militaires à la guerre de 1805 avec une attention particulière portée à leur efficacité dans la bataille. L'étude tente également de déterminer leurs pertes exactes.

Тамаш Чикань

СЕКЕЙСКИЕ ПОГРАНИЧНЫЕ ПОЛКИ В БИТВЕ ПРИ АУСТЕРЛИЦ

Резюме

Спустя сорок один год после угрозы в Сикулене 2-го декабря 1805 года секейские пограничные полки понесли огромные кровавые жертвы в битве при Аустерлиц за того императора бабушка которого ещё насильственно обязывала к военной службе вольных людей секеи. Несмотря на то, что потери более чем пятисот человек на порядки меньше о чём писали свидетели того времени, тем не менее в пропорциях эти потери превзошли средние потери участвующих в боях воинских частей. В частности, 15. полк (2. Секейский) потерял много солдат, около трети из них были убиты, ранены или попали в плен. Исследование представляет участие секейских пограничных полков в войне 1805 года, особенно подчеркивая эффективность их действий во время сражений, а также делает попытку точного определения потерь.